

Lapjalan Leimo

N:o 7-8 2020 7€

**Voi, kun pääsisi
Vuokkiniemeen**

SISÄLTÖ

Aila-Liisa Laurila: Konnut ja Kyyröset kertovat, miltä tuntuu, kun raja on kiinni eikä Suomesta ole päässyt Vuokkiniemeen tänä kesänä.	112
Aila-Liisa Laurila: Viron Narva ja Venäjän Ivangorod ovat kuin Tornio ja Haaparanta, joiden välillä raja jakaa nyt perheitäkin.	116
Alexi Konkka: Petroskoilainen tutkijaryhmä matkusti pohjoiseen Louhen piiriin ja löysi kiinnostavia karsikkoja ja kalmismaita. Osa 3.	120
Herman Hakala: Miikul Pahomov vastaa kysymyksiin, millainen prosessi oli Lyydiläisen Seuran käynnistämä verkkosanakirjahanke.	124
Aila-Liisa Laurila: Aino Untamala on kirjoittanut kirjan oman perheensä ja sukunsa vaiheista, jotka linkittyvät kaikille tuttuun historiaan.	126
Unto Martikainen: Valtimon Suojärvi-seura ja Paavo Harakka ovat julkaisseet suomalaisia kansansatuja varsinaiskarjalan etelämurteella.	128
Aila-Liisa Laurila: Elina Kahla on tutkinut Petsamon luostaria koskevia arkaluontoisia ja erittäin salaisia aineistoja venäläisissä arkistoissa.	128
Aleksandra Lesonen: Vienankarjalaksi kirjoitettu juttu kertoo talkoista, jotka pidettiin uuden ekopolun rakentamiseksi Köynäs-koskelle.	130
Aila-Liisa Laurila: Arkkipiispa Leon johtamaa Karjalan Kielen Seuraa haettiin konkurssiin elokuun alkupuolella.	131
Laukunkantajat: Puheenjohtaja Eeva-Kaisa Linna pohtii palstalla karjalan kielen kehittämisen hajanaista tilaa Suomessa.	138

Karjalan Heimo

Karjalan Sivistysseura ry:n
jäsenlehti ja äänenkannattaja

– Kieltä ja kulttuuria vuodesta 1906 –

Seura perustettiin vuonna 1906 nimellä Wienan Karjalaisten Liitto. Vuonna 1917 seuran nimeksi tuli Karjalan Sivistysseura ry. Seuran tarkoituksena on itä- ja rajakarjalaisen kielen ja kulttuurin vaaliminen sekä sivistystyön tekeminen. Seura pyrkii ylläpitämään karjalaista perinnettä ja heimohenkeä sekä lujittamaan karjalaista itsetuntoa.

Karjalan Sivistysseura ry:n jäseneksi pääsee jokainen hyvämaineinen kansalainen. Jäsenmaksuun sisältyy Karjalan Heimo -lehti. Tervetuloa jäseneksi, lehden tilaajaksi ja lukijaksi sekä karjalais-kalevalaisen kulttuurin harrastajaksi.

Lisätietoja seuran toiminnasta www.karjalansivistysseura.fi

Kannen kuva:

Oululaiset Inkeri ja Kari Kontu ikävöivät kovasti mökkiään Vuokkiniemessä.

Kuvaaja:

Aila-Liisa Laurila

Tarjoo juttua lehteen

Karjalan Heimon aikataulua vuonna 2020

Lehden numero	Aineisto toimitukseen	Lehti painoon	Lukijoilla (arviopäivä)
9–10	03.10.	13.10.	30.10.
11–12	21.11.	01.12.	18.12.

Aineistot lehtiin:

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Karjalan Heimo

Vuonna 1906 ilmestyi lehden ensimmäinen näyttenumero nimellä Karjalaisten Pakinoita

Toimitus

Päätoimittaja
Aila-Liisa Laurila
0400 755 907
paatoimittaja@karjalanheimo.fi
Lapinkaari 20 B 23, 33 180 Tampere
www.karjalanheimo.fi

Ulkoasu

Marita Salonen
Pilku-Tuotanto Oy, Tampere

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa, kaksoisnumeroina, 101. vuosikerta.

Ilmoitushinnat

Takakansi 490 €, sisäkannet II ja III 450 €,
1/1 s. 430 €, 1/2 s. 300 €,
1/3 s. 235 €, 1/4 s. 185 €,
1/6 s. 140 €, 1/8 s. 115 €

Ilmoitusten toimitusosoite

paatoimittaja@karjalanheimo.fi

Lehden tilaaminen

ja osoitteenmuutokset

Karjalan Sivistysseura ry
Luotsikatu 9 D, 00160 Helsinki
Puhelin: 050 5055 531
toimisto@karjalansivistysseura.fi
www.karjalansivistysseura.fi

Aukioloajat

Toimisto palvelee ma-to klo 10-15,
heinäkuussa suljettu.

Tilaushinta/jäsenmaksu

Lehden tilaushinta on 40 € / vuosi.
Yhdistyksen jäsenmaksu on 32 €,
opiskelijajäsenet 15 € ja lehti sisältyy
jäsenetuna jäsenmaksuun.

Pankkiyhteys

Danske Bank
IBAN: FI92 8000 1500 0617 19
BIC/SWIFT: DABAFIHH

Julkaisija

Karjalan Sivistysseura ry
Julkaisutoimikunnan puheenjohtaja
Senni Timonen
www.karjalansivistysseura.fi

Painopaikka

Libris Oy

Oikeudet muutoksiin pidätetään.

ISSN 0449-8828

Helsingissä 10. elokuuta 2020

Kesä jää mieleen

Lopuilleen kääntyvä kesä jää mieleen erilaisena kuin aina ennen. Aurinko paistoi ja vettä satoi normaaliin tapaan, mutta ihan kaikki muu ei ollut lentisensä. Muuttaako korona-aika jotakin pysyvästi? Sen arvioiminen on vielä liian aikaista. Merkkejä on nimittäin ollut ilmassa, että ihmiset unohtavat käsin pesut ja desinfiointit sekä sosiaalisen etäisyyden pitämisen hyvinkin nopeasti. Ravintoloiden kesäterassien avauduttua oltiin vain ihan aluksi hiukan varuillaan, sitten meno on ollut likimain samanlaista kuin aina ennenkin.

Suomen itärajalle ei ole ollut mitään asiaa. Junat eivät ole kulkeneet Venäjälle eivätkä turistibussit ole tulliasemia työllistäneet. Kaikki Karjalan tutut ihmiset ja paikat ovat jääneet näkemättä tänä kesänä. Onneksi on sentään olemassa Facebook ja muu sosiaalinen media, minkä välityksellä on voinut pitää yhteyttä ja saada tietää edes vähän kuulumisia. Puhelimetkin toimivat.

Karjalan Heimon toimitus otti yhteyttä muutamiin Suomessa asuviin tuttaviin, joilla on erityisen kiinteät perheyhteydet Venäjän puolelle. Kotimaahan ei ole menty käymään, vaikka olisi Venäjän kansalaisuus ja mahdollisuus rajan ylitykseen sen vuoksi. Karanteenimääräykset ovat saaneet useimmat pysymään paikoillaan. Pakottavaa syytäkään ei ole ollut. Silti ikävä on kova.

Kaikki suomalaiset eivät suinkaan ole ulkomaanmatkoja karttaneet. Esimerkiksi Kreikan aurinkorannat alkoivat vetää heti, kun portteja hieman raotettiin. Samalla toiset alkoivat pelätä koronaviruksen uutta aaltoa samaan tapaan kuin kävi alkuvuodesta hiihtolomien aikaan. Virus saapui Suomeen alppituristien matkassa. Vahvimmin vastuuta kantavat päättivät jättää etelän lomat tällä kertaa väliin.

Vastuulliseen ajatteluun alettiin kesän mittaan vedota yhä voimakkaammin samaa tahtia, kun puhe kasvomaskien käytöstä kiihtyi. Tilanne tuntui aika erikoiselta, kun maskisuositukset tulivat samaan aikaan, kun Suomessa, Norjassa ja Virossa oli viruksen suhteen maailman paras tilanne.

Esimerkiksi Englannissa on ollut jo pitkään maskipakko julkisessa liikenteessä, matkakeskusten sisätiloissa, ostoskeskuksissa, ruokakaupoissa, supermarketeissa, pankeissa ja postin toimipisteissä. Moskovan metrossa on jaettu sakkoja, jos maski puuttuu. Helsinki vasta kaavaili elokuun alussa maskisuositusta julkiseen liikenteeseen.

Virus on yhä keskelläämme. Jos asia pääsee unohtumaan, muuttuu tilanne taas nopeasti yhtä vaikeaksi kuin viime keväänä. Sosiaaliset kohtaamiset ja ihmisten kokoontumiset joudutaan katkaisemaan. Covid-19-sairauteen on virallisesti kuollut maailmassa lähes 700 000 ihmistä. Suomessa luku on onneksi pysynyt pitkään alle 400:ssa.

AILA-LIISA LAURILA
Päätoimittaja

Kun pääsisi edes nostamaan perunat maasta

Oululaiset Inkeri ja Kari Kontu odottavat hartaasti rajan avautumista ja paluuta mökille Vuokkiniemeen.

Nyt tiedämme, miltä tuntui niistä pakolaisista, jotka eivät päässeet enää koskaan palaamaan kotiseuduilleen. Näin sanoo oululainen Inkeri Kontu, joka odottaa puolisonsa Karin kanssa pääsyä mökille Vuokkiniemeen. Toiveet itärajan aukeamisesta olivat vielä elokuun alussa korkealla.

Oululaisten **Inkeri** ja **Kari Konnun** ikävä on kova. He uskovat lujasti, että pian tie Vuokkiniemeen on taas avoin. Ainakaan Kari ei koe tuntevansa pahaa pettymystä rajojen sulkemisen vuoksi. Inkeriä tilanne on harmittanut kesän mittaan enemmän kuin miestänsä.

– En minä oikein osaa olla pettynyt. Olo

Inkeri ja Kari Kontu kaipaavat kovasti mökilleen Vuokkiniemeen. Oulussa lähellä Maikkulaa sijaitsevan omakotitalon pihalla on viihtyisää, mutta ei samanlaista kuin Kuittijärven rannalla Vienan Karjalassa. Vasemmalla Kontujen kesämökki Vuokkiniemessä Kuittijärven rannalla kuvattuna viereisestä kirkon tornista kesällä 2017.

on jotenkin sellainen, ettei oikein älyä, mikä tässä on. Tietenkin on vähän lamaan-tunut olo, kun ei pääse menemään. Koko ajan, päivä päivältä odotamme tietoa, milloin rajat aukeavat, Kari sanoo.

Kari Kontu kummastelee hieman sitä, että rajat ovat niin totaalisesti kiinni. Hänen tietojensa mukaan Vuokkiniemessä ei ole ollut koronaviruksen aiheuttamaan covid-19-tautiin sairastuneita, eikä tilanne ole koko Karjalan tasavallassakaan ollut niin paha kuin vaikkapa Moskovassa tai jossain muualla Venäjällä.

Rajoitukset ovat kuitenkin Kontujen tietojen mukaan olleet tiukat myös Vuokkiniemessä. Esimerkiksi kauppaan on päässyt kerralla sisään vain kolme asiakasta. Tei-

lä on ollut tarkastuspisteitä, joissa kulijat ovat joutuneet selvittämään liikkumisensa syitä.

Konnut ovat noin kymmenen vuoden ajan pitäneet tiiviitä yhteyksiä Vienan Karjalaan. Mökkinsä he hankkivat vuonna 2011 yhteistyöllä karjalaisten sukulaistensa kanssa. Talo on ympärivuotisesti lämmin eikä siis pelkkä kesämökki.

– Olemme siellä vuosittain noin 150 päivää. Käymme siellä sellaiset reilut 20 kertaa vuodessa ja yleensä olemme 7–11 päivää kerralla. Yksitoista päivää on maksimi, minkä voi olla. Kun lähtee torstaina, perjantaina tai lauantaina, niin silloin sisältyy kaksi viikonloppua seitsemään arkipäivään, jotka rekisteröintimääräysten

mukaan voi olla kerralla, Kontu selvittää.

Kotoaan Oulusta Konnuilla on aika tarkkaan 350 kilometriä Vuokkiniemen-mökilleen. Ajomatka kestää noin viisi tuntia. Tullissa kuluu aikaa kymmenestä minuutista tuntiin. Konnut pyrkivät aina lähtemään matkaan aikaisin aamulla, mutta sanovat, ettei heillä ole tietoa, mihin aikaan rajanylitys olisi helpointa tai nopeinta.

– Aika normaalia on, että lähdetään ajamaan kello kuudelta aamulla, että ehtii sitten perilläkin vielä tehdä jotakin samana päivänä. Usein kuluu puoli tuntia, kun on menty kahden aseman eli Suomen ja Venäjän tullien läpi. Päivemmällä voi tul-

la busseja ja isoja turistijoukkoja, jotka hidastaisivat menoa, he kertovat.

Vartiuksesta Venäjän puolelle päästyään Konnut ajavat tavallisesti ostoksille Kostamukseen. Vaihdetaan valuuttaa ja hankitaan ruokatarvikkeita ja muuta tarpeellista. Esimerkiksi hedelmät ovat naapurimaan kaupoissa paljon edullisempia kuin Suomessa. Menomatkaan kuluu yleensä tunti enemmän kuin paluumatkaan, jolta poikkeamaa ei tehdä.

Tänäkin vuonna Konnut ehtivät käydä Vuokkiniemessä muutaman kerran ennen kuin rajat sulkeutuivat. Vuotta oli aloitettu samaan tapaan kuin kaikkia muitakin vuosia viime aikoina. Oli ostettu monta säkillistä multaa ja kylvetty siemeniä itämään. Kesän taimet olivat jo hyvässä kasvun alussa.

Toistaiseksi viimeisen matkansa mökilleen Konnut tekivät maaliskuussa. Tuskin viikkoakaan ehti kulua heidän paluustaan, kun rajat sulkeutuivat.

– Minuun kun aina iskee se kasvihöpe-ryys, niin laitoin paljon kukkien taimia, tomaatteja, paprikoita ja muita taimia sinne kasvamaan. Sisarukset **Lilja Veselova** ja **Olga Denisova** ovat onneksi niitä siellä nyt hoidelleet. Muillekin lienee jaettu niitä. Ilmoitin, että viekää niitä kukkasia vaikka vanhainkodin pihaan, Inkeri kertoo.

Inkeri Kontu kertoo saaneensa viestiä, että mökkipihan nurmikkoa ei ole niitetty kaikkialta samaan tapaan kuin he itse tekevät. Liljan **Arkadi**-pojalla on vuohia, jotka voivat syödä ruohoa. Ainakin osasta nurmea on aiottu tehdä heinää niille.

Vaikka asiat järjestyvät Kuittijärven rantatontin talossa ilman varsinaisia asukkaitakin, Inkeri on kovin harmistunut siitä, ettei ole itse päässyt puutarhaansa hoitamaan. Maisemaakin hän ikävi.

– Olen niin tottunut seuraamaan vuoden kiertoa siellä. Olen katsellut, kuinka suokukot ja muut muuttolinnut tulevat rantaan. Onneksi olemme saaneet nyt katsoa Facebookista **Vitali Nikulinin** kuvia, joissa meidän rannan suokukkoja näkyy. Kaikkea sitä luontoa on ikävä, Inkeri miettii.

Aikaa on nyt kulutettu enimmäkseen Oulussa lähellä Maikkulaa sijaitsevassa kotitalossa ja sen kaunista pihaa hoitaen. Tontilla on esimerkiksi pieni lampi, jonka rönsymään päässeitä lumpeita on siistitty. Kaupunkiperunaa kasvaa yhdessä laidassa pihaa. Perunaa on viljelty myös Vuokkiniemen kasvimaassa.

– Yksi kovin tärkeä asia ovat ne meidän

Kari Kontu kuvattuna Vuokkiniemen kirkon kellotornissa kesällä 2017.

siemenperunamme siellä. Lilja ja Olga ovat hakeneet niitä kellaristamme ja panneet meille potun kasvamaan. Seuraava suuri toive olisikin, että pääsisimme edes perunan nostoon sinne, Kari huokaa.

Konnuilla ei ole tarkkaa tietoa, paljonko perunaa on siellä maahan istutettu, mutta selvää tietenkin oli, ettei siemenperunoita kannattanut jättää kellariin homehtumaan. Kiitos ahkerien kyläläisten!

Talon pidosta Vuokkiniemessä kertyy myös maksuja, joita ei voi hoitaa etänä Suomesta. Jokaisen vuokkiniemeläisen on maksettava esimerkiksi roskalasku, joka on noin sata ruplaa kuukaudessa. Lisäksi pitää hoitaa mm. sähkömaksut.

– Meillä ei ole siellä pankkitiliä, jolta maksut voisi siirtää. Onneksi meillä on näitä sukulaisia, jotka hoitavat asian puolestamme. Maksamme sitten heille, kun pääsemme paikalle.

Inkeri Kontu kertoo miettineensä kesän aikana, miltä mahtoi tuntua Vienen pakolaisista, jotka eivät Suomeen tulonsa jälkeen enää koskaan päässeet vanhaa kotiaan katsomaan. Meidän sukupolvemme on hänen mielestään ollut onnekas, kun on voinut käydä melko vapaasti Venäjällä aina halutessaan.

– Meidän **Tarja**-mummuimme ja **Pek-**

ka-pappamme eivät koskaan päässeet sinne. Tarja kuoli 1980-luvun puolivälissä. Karin ainoa elossa oleva eno sentään pääsi käymään Karjalassa, hän pohtii.

Konnut aikovat lähteä Vuokkiniemeen heti seuraavana torstaina tai perjantaina, kun raja aukeaa ja olla taatusti heti täydet 11 päivää. He arvelevat, että piha, puutarha ja muut paikat kaipaavat kipeästi huoltoa, vaikka siellä sukulaiset ovatkin hoitaneet osansa.

Kotona Oulussa Konnut eivät ole suinkaan lymyilleet neljän seinän sisällä koko korona-aikaa. Marketeissa on asioitu, mutta muistettu etäisyydet ja käsidesien käyttö. Eri yhteisöjen kokoukset on joko siirretty tai pidetty sähköisesti tai riittävän sosiaalisin etäisyyksin. Kaikki kyläilyt ja halailut ovat sen sijaan olleet poissa ohjelmasta, eikä ravintola-asiointi ole edes käynyt mielessä.

Karjalan Sivistysseuran Heimopäivät jäivät keväällä pitämättä. Syksyllä Konnut aikovat lähteä Helsinkiin, jos se suinkin on silloin mahdollista. Kevääksi suunnitellun heimoviikonlopun yhteyteen he olivat järjestäneet erään sukulaistapaamisen, mutta sekin sitten siirtyi myöhemmäksi.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Vitali Nikulin on kuvannut Kyyrösten mökkimaisemaa Vuokkiniemessä ennen kesän saapumista.

Kyyröset ikävöivät rajan takaa sukulaisia, ystäviä ja mökkiä

Runolaulaja **Miihkali Perttusen** eli **Arhippaisen** patsaan paljastustilaisuudessa ensimmäistä kertaa vuonna 1991 Vuokkiniemessä ollut **Matti Kyyrönen** ikävöi nyt kovasti kylää ja isän peruina tullutta mökkiä Kuitin maisemissa. Samoin koko perhe **Mila**, **Natalie** ja **Miron**.

Mökille ei ole tänä kesänä päästy. Ei Iljan päivän pruasniekkaa, eikä mitään muutakaan!

– Ikävä on kova. Se on meille niin raskas paikka ja olemme viettäneet siellä tavallisesti kaksi kuukautta joka kesä, Kyyröset kertovat.

Matti muistelee, että alkuvuosina saattoi jäädä jokin kesä väliin, ettei tullut käytyä. Sitten kun vaimo löytyi sieltä, hän vietti jopa kolmasosan vuodesta Karjalan puolella. Hän lähti perjantaina opetushommien päätyttyä ajamaan ja palasi sunnuntaina. Pari meni naimisiin vuonna 1999.

Nyt on täytynyt tyytyä ystävien ja sukulaisten lähettämiin valokuviin ja videoihin. Yhteyttä on pidetty myös puheli-

mella soittaen. Toistaiseksi viimeisen keran perhe kävi helmikuun alussa kolmi-päiväisellä vierailulla Vuokkiniemessä ja Kostamuksessa.

Vaimo luonnollisesti pääsisi käymään synnyinmaassaan, koska on Venäjän kansalainen. Hän ei ole kuitenkaan lähtenyt ylittämään itärajaa. Sukulaiset ovat sieltä tosin kertoneet, että suomalaisia autoja on näkynyt kylässä kesän mittaan yllättävän paljon.

– Pitää olla jokin selvä syy, että pääsisi maahan. Lisäksi vaaditaan kahden viikon karanteeni, mikä ei tunnu hyvältä.

Kyyrösten mökin pihaan kasvanutta heinää on niitetty naapurin lehmille ja vasikoille. Lisäksi on kuultu, että marjoja ja sieniä ovat metsät tänä vuonna pullollaan. Kalastaminenkin on aina kuulunut normaalin kesän ohjelmaan. Kovasti tekisi mieli noille apajille Vuokkiniemeen, mutta Matti pelkää, ettei pääse matkaan koko loppuvuoden aikana.

– Kaiken lisäksi minulla vanheni keväällä viisumi ja ehdin lähettää hakemuksen ennen rajojen sulkemista. Passini on nyt siellä Helsingissä jumissa, hän toteaa.

Kylässä asuva sukulainen on sanonut puhelimesta, että raja aukeaa 17. elokuuta, mutta Kyyröset eivät usko tiedon pitävän paikkaansa. Koronatilanne ei kylläkään ole Vienassa ollut paha. Kostamuksen seudulla ei pitkään aikaan ollut koronataapauksia. Nyt hiljattain on todettu lähes 50 sairastunutta, joita hoidetaan Kostamukseen avatussa koronaparantolassa.

Kyyröset ovat kuulleet moskovalaislapsista, jotka tulivat kesän viettoon Vuokkiniemeen ja toivat koronaviruksen tullessaan. Covid-19-tauti ei kuitenkaan ole levinnyt pahasti kylässä.

Kotona Lapualla Kyyrösten aika on kuulunut muun muassa oman rivitaloasunnon korjauspuuhissa. Tapetit ja lattiat on uusittu. Perhe uskoo, ettei remonttia ehkä muuten olisi ehtinyt tehdä. Jotain hyötyä ja iloa korona-ajastakin on siis ollut!

Koronapandemia nosti raja-aidat korkeiksi

Karjalaiset ovat aina olleet rajakansaa kahden maan välissä, Virolla on nykyisin kipeä suhde naapuriin.

Koronapandemia sulki rajat ja erotti tuttavat toisistaan. Kaikki loma- ja kotiseutumatkot Venäjälle ovat tänä kesänä olleet stopissa. Voimme vain muistella menneitä retkiä. Viron Narvan ja Venäjän Ivangorodin välillä jopa perheet ovat jakautuneet erilleen kahteen maahan.

Suomen ja Venäjän välinen matkailuliikenne on ollut pysähdyksissä maaliskuusta asti. Raja-asetat eivät ole olleet täysin kiinni, koska esimerkiksi puu- ja muu tavaraaliikenne on jatkunut tauotta. Myös kaksoiskansalaiset ovat päässeet passeillaan kulkemaan yli rajojen. Muilla ei ole ollut asiaa Suomesta Karjalan tasavaltaan eikä muualle itänaapuriin.

Rajavartiosto on joutunut tekemään muutamia esitutkintoja valtionrajarikoksesta Suomessa. Kainuun ja Kaakkois-Suomen rajavartioston rajapartiot ovat ottaneet kiinni henkilöitä, joiden epäillään tulleen maastoitse luvatta Venäjältä Suomeen Kuusamossa, Parikkalassa ja Ylämaalla.

Kuusamoon 21. heinäkuuta saapunut mies anoo turvapaikkaa Suomesta. Kainuun rajavartioston apulaiskomentaja, everstiluutnantti **Jarkko Kolehmainen** kertoo *Karjalan Heimolle*, että mies on Venäjän kansalainen ja anoo turvapaikkaa, koska kokee joutuneensa painostuksen kohteeksi kotimaassaan. Tarkempia tietoja ei anneta julkisuuteen.

Esimerkiksi Vainikkalan rajanylityspaikalla ei tehty kesäkuussa ainoatakaan

Viron rajapaalun taustalla näkyy venäläistä rantaa.

rajanylitystä, koska junat eivät kulkeneet. Vuosi sitten kesäkuussa ylittäjien määrä oli yli 60 000.

Tavallisilta matkailijoilta ovat kaikki kotiseutumatkot ja ystävävierailut pois kesän ohjelmasta. Rajat ovat tiukasti kiinni ja niiden merkitys on kasvanut. Eri maissa elävät ovat eri joukkoa, vaikka olisivat samaa perhettä.

Vanha Neuvostoliiton aikainen muisto rautaesiripusta on noussut uudelleen esiin. Historia kertoo, että jo muinoin karjalaisen osana oli pyöriä suurvaltojen pelinapulana. Rajakansa kuului milloin Ruotsin, milloin Venäjän alamaisuuteen. Nyt erotajana on koronapandemia.

Tilanne on samankaltainen Viron ja Venäjän välillä. Viime maaliskuun 17. päivänä määrätty liikkumisrajoitukset iskevät

pahasti esimerkiksi Narvan ja Ivangorodin väliseen liikenteeseen. Kaupungit sijaitsevat näköyhteyden päässä toisistaan Narvajoen molemmin puolin.

Viro velvoittaa kaikki naapurikaupungista maahan saapuvat kahden viikon karanteeniin. Se on tehnyt Narvassa asuvien elämän vaikeaksi. Monilla on perhettä molemmin puolin rajaa, joillakin perhe ja työpaikka ovat eri valtioissa vähän samaan tapaan kuin Suomen ja Ruotsin välillä Torniossa ja Haaparannassa.

Narvan kaupungin väestöstä yli 90 prosenttia puhuu äidinkielenään venäjää. Koko Virossa venäjänkielisten osuus on noin 25 prosenttia. Normaalisti yhden päivän aikana on noin 4 000 ihmistä ylittänyt maiden välisen rajan kävelen joen ylitse rakennettua lasiseinäistä kävelysiltaa pitkin. Monien vakituinen asuinpaikka on Koillis-Virossa.

Eestin television EER:n Narvassa haastattelema **Natalja** kertoo tehneensä keväällä vaikean valinnan, kummalle puolelle rajaa jää toistaiseksi.

– Siellä minulla on perheeni, täällä minulla on asunto ja tärkeää toimintaa. Siellä minulla on aviomies, tytär ja lapsenlapsia, täällä minun on käytävä työttömyyskassassa. Arvelen, että meitä kahdessa kaupungissa asuvia ihmisiä on aika paljon, hän sanoo.

Paitsi sukulais- ja perheasioiden takia, Narvajoen yli kuljetaan apteekki-, pankki- ja postiasioiden sekä ruokaostosten takia. Hinnat Ivangorodissa eli virolaisittain Jaanilinnassa ovat paljon halvempia kuin länsipuolella Narvassa.

Samassa haastattelussa eläkkeellä oleva **Alexander** kertoo, kuinka hän ennen koronaa ylitti rajan kolmesti viikossa. Hän teki ostoksensa Venäjän puolella.

– Miten selviydyt 90 euron eläkkeellä? Ymmärrän, että taistelu virusta ja mikro-

On lauantapäivä ja autot jonottavat Narvajoen ylittävällä sillalla Narvasta (vasemmalla) kohti Ivangorodin naapurikaupunkia. Vasemmalla Narvan linna, oikealla Iivananlinnan muuria.

Luksusbussi saapuu Pietarista Narvaan ja jatkaa sieltä Tallinnaan. Jalankulkijat etenevät omassa putkessaan. Taustalla näkyy Ivangorodin taloja.

Suomalaisella osaamisella tehdyn Tütarsaare Aino -purjealuksen kapteeni Ilmar Tamm on juuri lähdössä jatkamaan matkaa Narvan satamasta. Taustalla venäläistä rantaa.

beja vastaan on tärkeää, mutta mitä tapahtuu seuraavaksi, saa nähdä, hän sanoo.

Koronaviruksen leviämisvaaraa on viime aikoina pidetty Virossa melko pienenä. Kulkeminen on lisääntynyt. Maan viranomaiset ilmoittivat heinäkuussa, että Venäjän ja Viron rajan ylittää viikossa noin 700 henkilöä. Pahimman kriisin aikaan huhtikuussa rajan ylitti noin 13 500 ihmistä kuukaudessa ja kesäkuussa jo noin 18 000.

Viron terveystieteiden johtaja **Mari-Anne Härma** varoitteli rajanylittäjiä heinäkuun lopulla muistuttamalla, että virus on yhä keskuudessamme.

– Meidän täytyy ymmärtää, että infektioitaso on Venäjällä erittäin korkea ja ne, jotka saapuvat rajan ylitse, voivat olla tartunnan saaneita, hän sanoi.

Sattumaa vai ei, todennäköisesti ei: Viro alkoi heinäkuussa pystyttää uusia rajarakennelmia runsaan 20 kilometrin mittaiselle maarajaosuudelle Võrun alueella Kaakkois-Virossa. Lähes 50 miljoonaa euroa maksava rajauudistus lähtee Venäjän, Latvian ja Viron rajojen yhtymäkohdasta kohti pohjoisen vesistörajoja, Peipsijärveä ja Narvajokea.

Leninin patsas on joutunut Narvassa varastoon. Patsaan käsi osoittaa itään.

Mailla on yhteistä rajaa kaikkiaan noin 460 kilometriä. Maaraja on yhteensä vajaan 140 kilometrin mittainen. Viron kaakkoisraja on ollut kovin epämääräinen pitkään, ja tahattomat rajanylitykset ovat olleet vaarana molemmissa maissa asuvalle setu-kansalle.

Raja on luonnollisesti Schengen-alueen ulkoraja kuten Suomen ja Venäjän välinen 1 340 kilometrin mittainen raja. Viron ja

Venäjän poliittinen suhde on jatkuvasti kovin jännitteinen.

Kun vierailin vuosi sitten Narvassa, eivät paikalliset matkailuviranomaiset suhtautuneet suopeasti kysymykseeni päästä käymään Ivangorodissa. Naapurua sai katella, mutta sinne ei ollut suotavaa mennä.

Viisumini Venäjälle oli asianmukaisesti voimassa, mutta sain kuulla, että ulkomalaisella ei ole esimerkiksi lupaa kävellä la-

Ortodoksisella kirkolla on merkittävä rooli Narvassa. Kaupungissa asuu noin 60 000 ihmistä, joista venäjänkielisiä on yli 90 prosenttia. Etnisesti venäläisiä on noin 80 prosenttia. Vain puolella on Viron kansalaisuus, kolmasosalla Venäjän.

siputkea pitkin naapurikaupunkiin. Raja olisi ylitettävä autolla, mutta Narvan takseista ei välttämättä olisi siinä apua. Asia jäi sikseen.

Ylen kirjeenvaihtajana työskennellyt **Kerstin Kronvall** julkaisi pari vuotta sitten kirjan *Rajakansaa*. Siinä hän kertoo, kuinka kiristyneet suhteet Viron ja Venäjän välillä sekä sotilasliitto Naton vahva läsnäolo Virossa eivät kuitenkaan näy Narvassa eikä Ivangorodissa samalla tavalla kuin vahvistettu aseistus kauempana rajasta.

”Täällä on joki ja kapea silta, kun taas joitakin satoja kilometrejä etelään on maayhteys, joka mahdollistaa nopeita kaluston siirtoja,” hän kirjoittaa.

Kronvallin mukaan asukkaiden käsitys

naapurista muuttuu, jos entisten maanmiesten väliin vedetään yhtäkkiä uusi raja. Osa joutuu pakenemaan tai haluaa siirtyä pois rajanvedon alta. Kirjoittaja arvelee, että ihmisissä elää jopa sukupolvien yli jatkuva syvä menetyksen tuska ja kaiho. Koti-ikävä on hänen mukaansa kipeä ja vaikeasti sammutettava tunne.

Kronvall kertoo tapaamastaan karjalaisesta evakkomiehestä, joka oli saanut hänet hämmästyksen valtaan. Mies kuului niihin, jotka haluavat Karjalan takaisin Suomelle ja entiset maapalstat takaisin suomalaisille omistajille.

Kronvall oli kysynyt mieheltä, mitä luovutettujen alueiden nykyisille asukkaille pitäisi tehdä. Mies oli vastannut suurella katkeruudella seuraavaa: ”Muuttakoot pois,

saavat tuntea nahoissaan saman, minkä me jouduimme tuntemaan.” Kronvall oli odottanut, että mies haluaisi suojella muita samanlaiselta menetykseltä ja surulta, mitä oli itse kokenut.

Tuo karjalaisevakkoo oli eräs syistä, miksi Kronvall halusi kirjoittaa *Rajakansaa*-kirjansa. Kirja kertoo ihmisistä ja ilmiöistä itäisen Euroopan rajoilla. Valitettavasti se ei etene Suomen pohjoisimmille rajoille asti.

Kronvallin haaveena on ollut päästä haastattelemaan presidentti **Vladimir Putinia** kahden kesken. Jos hän pääsisi Kremliin, hän kysyisi rajojen siirtelemisestä. Hän haluaisi tietää, onko Putinin mielestä ollut joskus ihmiskunnan historian aikana hetki, jolloin kaikkien maiden väliset rajat olisivat olleet paikoillaan.

”Suomalaisena toivon, ettei hän vastaisi 5. joulukuuta 1917, eli Suomen senaatin itsenäisyysjulistuksen allekirjoittamispäivää edeltävää päivää. Puhuin kerran ohimennen tästä kysymyksestä historiantutkija **Martti Häikiön** kanssa. Hän vastasi, että oikea hetki kunkin maan kohdalla on se, jolloin maa on ollut pinta-alaltaan suurin. Uskon hänen olevan oikeassa,” Kronvall toteaa.

Kirjoittaja kertoo matkustaneensa Narvaan hienoimmalla koskaan kulkemallaan vuorobussilla Tallinnasta. Lipun hän osti verkosta etukäteen. Päivällä hän käveli laivaan Helsingissä, mikä oli hänelle helpompaa kuin meno metroon.

Itse saavin Narvaan upealla puulaivalla nimeltään Tütarsaare Aino, joka purjehdi pitkin Narvajokea. Lähtöpaikkana oli Suomenlahden rannan Narva-Jöensuun satama. Matkalla ei voinut olla huomauttamatta vieressä kulkevaa Venäjän-rajaa, jota myös vartioitiin.

Kapteeni **Ilmar Tamm** oli koko ajan tarkkana, ettei hänen 11-metrinen purjealuksensa joudu liian lähelle rajalinjaa. Tunnelma oli hieman erikoinen. Kannelta oli helppo seurata, mitä kummankin maan rannoilla tehtiin. Useimmat kalastivat, jotkut uivat ja ottivat aurinkoa.

Tütarsaare Ainin rakennusprojektiin osallistui suomalaisia asiantuntijoita, kuten laivanrakentaja **Lasse Kiiski** ja purjeet valmistanut ahvenanmaalainen **Jouni Lahdenperä**. Laivanrakentaja Kiiski on Tytarsaarelta kotoisin. Saari kuuluu nykyisin Venäjän Leningradin alueen Jaaman piiriin.

Omakohtaiset rajakokemukset ovat tuttuja kovin monille.

AILA-LIISA LAURILA
Teksti ja kuvat

Kaatuneita ristejä ja hajonneita krapnitsoja Kiisjoen kalmismaalla kylän itäisellä laidalla. Vanhantyyppisen krapnitsan takana männyn juurella näkyy hienosti veistetty, mutta pahasti kallellaan oleva iso katollinen pylväs. Kuva on otettu 28. syyskuuta 1941.

Talon tai taloryhmän ympärillä sijaitsevat karsikkopuut suojelevat kylää. Kiisjoen tsasouna on tässä vielä melko ehjä, vain ovipielet ja kuisti puuttuvat. Vanhan rukoushuoneen seinustalla näkyy mahtava karsikkomänty. Kuva on otettu 28. syyskuuta 1941.

PETROSKOILAISTEN TUTKIJOIDEN KENTTÄTYÖMATKA
KARJALAISTEN LUO LOUHEN PIIRIIN,
KARSIKKOJA JA KALMISMAITA, OSA 3

Hautamerkkeinä katolla varustettuja pylviäitä

Aleksi Konkka kertoo petroskoilaisten tutkijoiden matkasta pohjoisiin Louhen piirin kyliin, mistä löytyi mielenkiintoisia karsikkoja ja kalmismaita. Artikkelin koostuu päiväkirjan otteista.

Omistimme yhden kokonaisen päivän Tuoppajärvelle. Meitä onnisti: sää oli aurinkoinen ja vähätuulinen, järven loputon ulappa oli kuin kämmenellä edessämme. Ensiksi suuntasimme entisen Valasjoen kylän paikalle, joka sijaitsi Tuoppajärven länsirannalla noin 20 kilometriä Sohjanankoskelta.

Kiertelimme kylän peltoja ja niittyjä, välillä törmäsimme vadelmapensaikkoihin entisten talojen ympärillä, välillä tuli vastaan tasaisesti ladattuja kiviröykkiöitä, mutta emme löytäneet jälkeäkään kalmismaasta kyläaukeaman tuntumassa. Ilmeisesti se sijaitsi kauempana kylästä, mutta siitä meillä ei ollut pientäkään vihjetä.

Kylä on poistettu rekisteristä vuonna 1962 asukkaiden lähdettyä muualle. Oliko näin tai päinvastoin, pakotettiin asukkaat lähtemään pois, jää toistaiseksi hämärän peittoon. Aivan toinen tilanne odotti meitä Kiisjoella, jonne oli vesimatkaa 17 kilometriä.

Pistäydyimme teellä eräässä saarella Kiislahden edustalla ja kohta kylänpaikka tulikin näkyviin: keskellä ruohoa ja pikkupensaikkoa kohosi kalmismaametsikkö. Ei se muukaan voinut olla! Oli kymmenisen isoa petäjää sekä pienempiä puita niiden siimeksessä, ei muuta.

Mäntyjen vieressä makasi maassa mahattavan petäjän runko, jonka paksut oksat olivat jo aikoja sitten kirveellä karsitut, ilmeisesti lehdon pääkarsikko – sellaisiakin

joskus näkee vanhoilla kalmismailla.

Sodanaikaisista kuvista päätellen karsikkometsikkö on ollut isompi ja tuuheampi, mutta ei merkittävästi. Kuten vanhasta kuvasta saattoi huomata, metsikön länsipuolella on seisonut kaksi todella vanhaa hyvin kieroä petäjää. Niitä ei enää paikalla ollut (ehkä maassa maannut runko oli yksi niistä).

Säilyneissä männyissä laskin kuusi erikokoista pilkkua, myös parikymmentä niiden alaoksaa oli aikoinaan katkaistu kirveellä.

Petäjärivin länsipuolella näytti olevan tasainen tanner, jossa ei kasvanut pensaitakaan. Se osoittautui tsasounan paikaksi: Vuonna 1941 otetussa SA-kuvassa näkyy vielä melko ehjä kaksikammioinen rakenus: siitä puuttuvat vain ovipielet ja kuisti. Tuon entisen tsasounan edustalle jääneen puuttoman aukion luoteispuolella kasvoit yhdessä rykelmässä neljä ei kovin paksua haapaa.

Paikalla oli muutama vuosi sitten syntynyt ruohopalo ja mäntyjen tyvet olivat mustuneita. Kärventynyt oli myös ainoa neliskulmainen, noin 80 senttiä korkea risti, joka ilmeisesti oli pystytetty kalmismaan merkiksi.

Toinen pieni, katolla varustettu moderni pylväsmäinen muistomerkki oli asetettu ison männyn viereen vuonna 2001. Siihen kiinnitettyssä vaskisessa laatassa oli teksti, josta selvisi, että jälkeläiset muistelevat Kiisjoella vuonna 1882 syntynyttä ja 1959 Karjaalla kuollutta **Vasili Arhippaista** ja

hänen vaimoan **Mariaa**, o.s. **Karppista**.

Tämä Arhippainen on ilmeisesti ollut noita vaurastuneita laukunkantajia, jotka myöhemmin järjestivät puoteja Uudellemaalle (kiisjokelaisten reviiirinä on ollut nimenomaan Uusimaa). Mitään muita hautamerkkejä ei näkynyt. Niitä ei ollut näkyvillä myöskään valokuvassa, joka on otettu rukoushuonelehdosta sodan aikana.

Sen sijaan hautamerkkejä oli silloin kuvattu aivan toisessa paikassa: matalalla puuttomalla kumpareella kylän itäisellä laidalla. Syyskuun 28. päivänä vuonna 1941 otetussa kuvassa näkyy hajallaan oleva vanhantyyppinen kropsnitsa, jonka takana hienosti veistetty jo pahasti kallellaan oleva iso katollinen pylväis.

Kuvan oikealla puolella näkyy melkein vielä ehjä lautakropsnitsa maahan saakka ulottuvine jyrkkine kattoineen (muodoltaan juuri sellainen kuin Sohjanankoskelakin) ja sen itäpuolella korkea ja paksu pilarin tapaan muotoiltu lankkupyylä.

Kuvassa näkyvällä kalmismaalla ei ollut yhtäkään ristiä, ainoastaan pyöreästä puusta laadittuja, maahan kaivettuja pylviäitä, kokonaisia tolppia, joissa oli neliskulmaisia pienille vaski-ikoneille varattuja syvennyksiä.

Näitä katsellessa tuli mieleen, että vanhauskoisuus on säilyttänyt tuleville sukupolville hautamuistomerkkien muotoja vuosisatojen takaa. SA-kuvassa Tuoppajärven kaakkoisrannalla sijainneen Kuorilahden kylän kalmismaalla suurin osa (17/20) hautamerkeistä oli taitavasti veistettyjä katolla varustettuja pylviäitä.

Paluumatkalla Sohjanankoskelle päätettiin käväistä Pyhä- eli Elosaarella, jossa 1800-luvulla on ollut kuuluisa vanhauskoisten skiitta. Siellä **Elias Lönnrot** oli ollut yötä joulukuussa 1836. Sen jälkeen

Kuorilahden kylä sijaitsi Tuoppajärven kaakkoisrannalla. Hautausmaa oli kylää vastapäätä olevalla niemellä. Kuva taitavasti veistetyistä ja katolla varustetuista pylväistä puuristeineen on otettu Kuorilahden kalmismaalla 28. syyskuuta 1941.

Tuoppajärven skiitan asukkaat karkotettiin Moskovan Karjalan vanhauskoisia vastaan käymän hävityskampanjan seurauksena 1850-luvulla.

Norjalaisen kielitieteilijän **Jens Friisin** käydessä saassa vuonna 1867 siellä oli enää muutama pirtti ja pikkuhiljaa rappeutuva kirkkorakennus. Virkavalta oli perustanut saaren pienen, noin 30 henkeä käsittävän oikeauskoisen seurakunnan, jota hoiti **Kamkin**-niminen pappi.

Saaren edustalle tullessa jouduimme veneinemme mutkittelemaan isojen ja pienempien pohjasta kohoavien kivien välisiä ja ihmettelemään tosi pitkiä, kaukana rannasta veden alla näkyviä entisiä laiturihirsiiä.

Saaren sisään (saaren koko on noin 8 x 4 km) lähti leveä kärrytie laajan koivikon läpi. Oli selvää, että koko alue rannasta alkaen oli aikoinaan viljeltyä maata. Siellä täällä tapasi harvoja vanhoja mäntyjä (joista muutamista oli oksiakin leikattu), mutta ei nuorta havumetsää, ainoastaan koivua.

Kohta silmiemme eteen avautui laajoja ahoja, entisiä asumus- ja peltoaukeita, jotka olivat nyt kauttaaltaan korkeaa vadelmaviidakkoa. Kulkeminen oli vaival-

loista. Kaiken lisäksi iltakin alkoi pimetä niin, ettemme päässeet tutkimaan koko aluetta tarkasti.

Yhtäkkiä vadelmapensaikosta pulpahti esiin rakennuksen raunio. Oikeastaan se oli yksi maahan painunut seinämä, jonka keskellä näkyivät pienen ikkunan pielet. Ilmeisesti siinä oli ollut pirtti pituudeltaan noin neljä ja leveydeltään noin kolme metriä. Peränurkasta löytyi iso kivikasa eli uunin paikka. Olisikohan tämä raunio 1800-luvun rakennuksia?

Viimeinen retkemme suuntautui Tuhkalan kylään, sen ainoan asukkaan Pistojärvelä syntyneen **Vladimir Timosen** luo. Sillä aikaa, kun tutkijakumppanit haastattelivat isäntää, katselin korkealta termältä järvelle ja kuuntelin Vladimirin venäläistä vaimoa.

Hän kertoi lujasta työstä farmilla, jossa alkuaan on ollut parikymmentä lehmää. Perehtyminen asioihin ja sitä kautta jonkinlaiseen suosioon pääseminen osoittautui oikeaksi lähestymistavaksi. Kävi ilmi, etten pärjäisi kalmismaareissulla ilman saattajaa. Sinne oli näet 4,5 kilometrin vesimatka.

Muun joukon mentyä Suvantoon isäntä ehdotti lähtemistä kalmismaalle. Se osoittautui viiden kylän eli Tuhkalan, Katoslammen, Akkolan (jossa oli kuulemma

lisäksi omakin kalmismaa), Kutuisen ja Ahonvaaran hautauspaikaksi. Näistä Akkolassa ja Kutuisessa on vuonna 1926 ollut kahdeksan taloa kummassakin. Katoslammissa neljä, Ahonvaarassa kolme (kuulunut Tuhkalan kylään) ja itse Tuhkalassa 15 taloa. Näistä kaikista jäljellä on ainoastaan Tuhkalan talo.

Kotvan aikaa ajettuaan perämöottori-veneellään isäntä viittasi erääseen saareen. Suullisen perinteen mukaan siellä on asunut lappalaisia kylän ensimmäisinä asukaina, ja myöhemmin sieltä on löydetty lappinhautoja. Kalmismaa sijaitsi Katoslammen rannan niemessä, mihin Tuhkalan järven päästä vei kaita virta.

Kalmismaa oli jo **I. K. Inhan** mielestä kuvaamisen arvoinen: vanhoja kropnitsoja, katollisia ristejä, joiden päissä lintumaisia veistoksia... Niemen keskellä kulki hiekkaperäinen särkkä, josta sieltä täältä pisti esiin aika isoja kiviä, eräät hautojen ympärille asetettuina. Tuon särkän päällä oli juuri sen verran tilaa, että siihen mahtui pieni kalmismaa.

Kaikki perinteen isommat vaatimukset täyttyivät: veden takana sijaitseva korkea paikka, hiekkainen maa, havumetsä (eniten kuusia, myös isoja mäntyjä, vain muutama koivu). Astuttuamme rantaan törmäsim-

ALEKSI KONKKA

Paikallinen asukas Vladimir Timonen vei tutkijan veneellään viiden kylän eli Tuhkalan, Katoslammen, Akkolan, Kutuisen ja Ahonvaaran kalmismaalle.

me särkällä kaatuneen karsikkohongan runkoon. Hongassa lähes kaikki isommat oksat, paitsi latvaa, oli kirveellä karsittu melkein runkoon saakka. Vain puun keskelle oli jäänyt kaksi pitkää oksantynkää.

Päätellen siitä, että hautakumpuja erotui myös metsässä niemen tyvessä, vanha kalmismaa oli nykyistä isompi ja tuo karsittu honka saattoi olla sen keskipisteessä. Muuten nykyisistä kalmismaan puista löytyi vain pari jokseenkin selvää pilkkaa, muita karsikkopuiden osviittoja ei näkynyt.

Paikalla oli kymmenen hautamerkkiä, joista yhdeksän katolla varustettuja ristejä ja yksi epämääräinen lyhyt pylvä. Sen poikki lyödyssä laudassa luki, että **Iivana** ja **Maria Rohkimainen** kuolivat heti syntytään 18.5.1958.

Rohkimaisia oli muissakin hautamerkeissä. Hyvin säilyneessä punaruskeassa apilan muotoisessa ristissä olevasta kirjoituksesta sai selvää. Sen mukaan **Lukki Kiriläntytär Rohkimainen** kuoli 18.2.1962. Tämän muotoisia ristejä oli kaksi, toinen ilman kirjoituksia.

Rohkimaisille ilmeisesti kuului myös ”moderni” risti poikkipuineen. Sen yläpäässä katon alla oli naulalla kiinnitetty pellistä leikattu tähti. Kaikki Rohkimaisen hautamerkit oli maalattu samanlaisella hiukan punamultaa tummemmalla punaruskealla värillä.

Yhdessä muita paremmin säilyneessä puuta vasten nojaavassa ”apilaristissa” oli valkoisen tai vaaleankeltaisen värin jälkiä. Samanlaisia jälkiä löytyi myös yhden kropnitsan päädyssä. Toisen kropnitsan

Tutkitut paikat

Petroskoilainen tutkija Aleksi Konkka kävi tutkimusmatkansa aikana Louhen piiriin alueella kaikkiaan kymmenellä kalmismaalla, joista ainakin viisi toimii yhä tehtävässään.

Konkka otti kaikkiaan 779 digikuvaa suurimmalta osin kalmistoista ja karsikoista. Hän kuvasi myös kylänäkymiä, entisten kylien paikkoja ja niiden ympäristöä sekä jonkin verran ihmisiä. Kuvien pienen koon takia Karjalan Heimon oli mahdollista julkaista vain muutamia.

Kenttätöitä ja karsikoiden etsintöjä suoritettiin seuraavissa nykyisissä kylissä sekä entisten asutuksien paikoilla: Kiestinki, Lohivaara, Lohilahti, Niska, Kokkosalmi, Sohjanankoski, Kananainen, Valasjoki, Kiisjoki, Pyhäsaari eli Eloaari (skiitta), Tuhkala ja Pääjärvi (P’aozerskij).

Kylistä täysin autoitoita ovat nykyisin Lohivaara, Lohilahti, Valasjoki ja Kiisjoki. Talvella ei ole asutusta myöskään Kananaisessa. Tuhkalassa on kaksi vakituista asukasta.

pääty oli aikoinaan maalattu keltaisella. Muissa hautamerkeissä ei maalijälkiä näkynyt.

Samalla tavalla kuin Kiestingissä, ristien eripituiset poikkipuut näyttivät siltä, etenkin suurimmassa osassa kropnitsaristejä, että siroihin pylväisiin olisi löyty vaatimat-

tomat laudanpätkät myöhemmin. Niiden epäsuhtaisuus suorastaan pisti silmään.

Kalmismaalla ei ollut yhtäkään aitausta hautojen ympärillä, vain roskakasassa lähellä rantaa löytyi tummanvihreällä maalattuja aitausten riukuja. Särkällä oli viisi puolittain maatonutta tai osittain särkynyttä lautakattokropnitsaa.

Parhaiten olivat säilyneet tavallista paksummasta lankusta tehdyt päädyt. Jokaisessa niiden länsi- tai lounaspuoleisessa päädyssä oli noin kymmenen sentin kokoinen neliskulmainen aukko. Yhdessä kropnitsan aukossa oli myös M-kirjaimen muotoinen pykälä yläreunassa.

Lopuksi Vladimir Timonen näytti vielä omaa kotimuseotaan, johon hän keräsi vanhanaikaisia esineitä suurimmalta osin omasta kylästä ja sen ympäristöstä. Esillä oli kesseleit ja tuohivakkoja, monenmoisia instrumentteja höylystä ja kairoista veitsiin ja talttoihin, suksia, pieksuja ja patahaarukoita.

Lisäksi sieltä löytyi jopa vanha gramofoni ja kokonainen vanhantyylinen erään suomalaisen tekemä kaappi.

Museoretkeä jatkoin myöhemmin Pääjärven taajamassa, kun tutustuin emäntäni **Anni Vlasovan** opastamana Karjalaiseen pirttiin. Sinne oli kerätty vanhoja valokuvia ja dokumentteja, kirjoja ja esineitä Kiestingin karjalaisten kylien historiasta.

ALEKSI KONKKA

Juttusarja päättyy tähän.

Lyydin verkkosana- kirja valmistui

Lyydiläisen Seuran käynnistämä lyydin verkkosanakirjahanke on nyt saatu valmiiksi. Internetissä julkaistu sanakirja sisältää yli 12 000 sana-artikkelia. Sanakirja löytyy Kielipankin kotisivuilta osoitteessa <https://sanat.csc.fi/>.

Pitkäkestoinen projekti, jonka virallinen nimi on *Lyydin digitaalinen sanakirja ja murre-sanakirja*, käynnistyi vuonna 2013 Koneen Säätiöltä saadun avustuksen turvin. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on lyydiläismurteiden dokumentointi ja lyydin revitalisaatioon suunnattu kielenhuolto.

Tämän merkittävän tapahtuman vuoksi Lyydiläisen Seuran puheenjohtaja tohtori **Herman Hakala** haastatteli sanakirjan päätoimittajaa FT **Miikul Pahomovia**.

Miikul, tämä on ollut laaja ja pitkäkestoinen projekti. Ketkä olivat mukana sitä tekemässä?

– Hanke toteutettiin Lyydiläisen Seuran, Petroskoissa toimivan Karjalan tiedekeskuksen (KTK), Kotuksen, Helsingin yliopiston ja Karjalan tasavallassa toimivien lyydiläisjärjestöjen välisenä yhteistyönä. Lyydiläinen Seura ja KTK ovat tehneet virallisen yhteistyösopimuksen. Projektin ohjausryhmään kuuluivat professorit **Riho Grünthal**, **Irma Mullonen**, **Pirkko Nuolijärvi**, **Simo Parpola**, **Kimmo Koskenniemi** ja aineistoasiantuntija **Toni Suutari**. Sinun ja minun ohella sanakirjahankkeen varsinaisessa työryhmässä ovat toimineet KTK:n kielentutkijat **Aleksandra Rodionova** ja **Svetlana Kovaleva**.

– Esitän kauniin kiitokseni kaikille niille henkilöille, jotka ovat auttaneet meitä sanakirjakirjatyössämme. Osa heistä teki vapaaehtoistyötä. Työryhmän toimintaa ovat teknisesti tukeneet **Niko Partanen**, **Viola Pekkanen**, **Simonas Noreikis**, **Sergei Minvalejev** sekä järjestelmän kehittäjä ja ylläpitäjä **Niklas Laxström**. Sanakirjatoimintaan ovat myös aktiivisesti osallistuneet Pyhäjärven koulun rehtori **Zinaida Matikainen**, Kuujärven etnokulttuurisen keskuksen opettaja **Nadja Kovaltšuk** ja KTK:n kirjallisuudentutkija **Natalia Tšikina**.

Mitä sanot projektin tuloksista? Kuinka näitä voi hyödyntää konkreettisesti?

– Lyydin verkkosanakirja käsittää yli 12 000 sanaa. Sanakirja on helposti kaikkien saatavilla oleva nettiversio, joka on tärkeä lyydin kielen opettajien, tutkijoiden, toimittajien ja opiskelijoiden työväline. Hankkeen yhteydessä Karjalan tasavallassa käynnistettiin lyydin kielen fakultatiivinen kouluopetus ja lyydinkielen kielitoiminta, jotka alkoivat saada kannatusta myös virallisella taholla. Harras toiveeni on, että etenkin koulut ja eri paikkakunnilla toimivat lyydin kielikerhot ottaisivat verkkosanakirjan aktiiviseen käyttöön. Suomen ohella sanakirjan käännöskielenä on venäjä, ja siinä kaikki sanat sekä lauseet on käännetty venäjäksi. Haku tapahtuu sekä lyydistä että venäjämästä käsin.

– Keruumatkoilla saatiin tietoa lyydiläismurteiden nykytilanteesta ja niiden käyttäjäryhmistä. Syntyneiden lyydin puhujien määrä on noin 150 henkilöä ja se kuuluu maailman uhanalaisimpien kielten joukkoon. Sanakirjaprojekti on silti myötävaikuttanut revitalisaatio toiminnan käynnistämiseen ja kehitykseen lyydin kielellä.

– Projekti on edistänyt lyydin murre-sanaston kartoitusta sekä siihen perustuvan kirjakielen sanaston ja modernin leksikon rakentamista. Hankkeen puitteissa kehitettyä uudissanastoa on esillä sekä digitaalisessa sanakirjassa että myös projektin julkaisemissa keskustelusanakirjoissa. Sitä on myös hyödynnetty Karjalan Sivistysseuran nettisivujen lyydinnöksessä, joka odottaa nyt pääsyä verkkoon. Kevätlukukaudella 2018 pidin ensimmäisen lyydin yliopistokurssin Itä-Suomen yliopistossa, jossa hyödynnettiin sanakirjaprojektin tuloksia.

Mitä muuta tämän projektin puitteissa on tapahtunut?

– Jo kesällä 2013 Lyydiläinen Seura jär-

jesti lyydin kielen kurssin, jonka pidin Venäjän Karjalassa toimiville sanaston kerääjille Helsingin yliopiston ja Karjalan Sivistysseuran tiloissa. Toiminnan käynnistämiseksi laadin silloin lyydin kieliopin, ortografiset säännöt sekä oppikirjan ja koulusanaston. Vuonna 2015 KTK:n tutkijoille järjestettiin jatkokoulutusta Helsingissä.

– Projektin puitteissa julkaistiin oma väitöskirjani (2017), KTK:n työntekijöiden tutkimus lyydin kielen tilanteesta (Rodionova & Kovaleva & Tšikina 2017), Kuujärven lyydin keskustelusanakirja (Kovaltšuk & Rodionova 2017), kirjalyödin keskustelusanakirja (Pahomov & Kovaltšuk 2019) sekä joukko aiheeseen liittyviä artikkeleita. Työryhmämme kertoi toiminnastaan Suomalais-ugrialaisten kansojen maailmankongressissa 2016 Lahdessa, Karjalan tasavallassa pidetyssä lyydiläisessä konferenssissa 2019 Pyhäjärvellä, sukukansapäivillä 2019 Helsingissä ja muissa tilaisuuksissa. Varsinaisen sanakirjatyön ohella työryhmä on aktiivisesti osallistunut opetus-, toimitus-, konsultointi- ja muihin lyydin kielenhuoltoon koskeviin toimiin.

Projektin virallinen nimi on Lyydin digitaalinen sanakirja ja murre-sanakirja, mitä se käytännössä tarkoittaa?

– Se tarkoittaa sitä, että uudissanastoa sisältävän lyydin kirjakielen ohella verkkosanakirjassa on esimerkkejä erilaisista murteista. Lyydissä on kolme päämurretta, jotka ovat etelä-, keski- ja pohjoislyydi.

Sanakirjatyöryhmä vierailmassa pohjoislyydiläisten luona Kenjävellä huhtikuussa 2014. Kuvassa ovat eturivissä Kenjärven asukkaat Veera Vedenejeva ja Lidia Kaštanova, Petroskoin lyydiläisyhdistyksen johtaja Lidia Konovalova, Kenjärven museon johtaja Natalia Jefimova-Romanova. Takarivissä Miikul Pahomov, Kenjärven lyydiläisyhdistyksen johtaja Natalia Tšesnokova ja Herman Hakala.

mit. Tarkemmat ohjeet voi lukea johdannossa, jotka on julkaistu verkkosanakirjan verkkosivulla.

Miikul, olet projektin alullepanija ja myös päätekijä. Mitkä asiat ovat inspiroineet sinua tekemään näin mittavaa työtä?

– Rakkaus uhanalaiseen äidinkieleeni lyydiin ja vilpiton haluni säilyttää sitä tuleville sukupolville. Kielen säilyminen edellyttää yleiskäyttöistä sanakirjaa, jota lyydiläisille ei tähän mennessä ole ollut tarjolla.

– Minulle hyvin läheiset ihmiset ovat omistaneet elämänsä äidinkielellemme, ja tunnen velvollisuudekseni jatkaa heidän työtään. Jo lapsena olen kuullut usein, kuinka vaikeaa sairautta poteva tätini **Lilja Pahomova**, joka kuoli kolmisen vuotta ennen syntymääni, kirjoitti viimeiseen hengenvetoonsa asti Kuujärven sanakirjaa. Kuollessaan hän oli vasta 35-vuotias, ja hänen työnsä päättyi K-kirjaimen. Valitettavasti hänen käsikirjoituksensa katosi, mutta tämä surullinen perhetarina on motivoinut minua koko ajan. Myös oma äitini **Maija Pahomova** omisti elämänsä loppuvuodet lyydin sanojen keruulle.

– Kuujärven koulun opettaja **Lidia Potšova**, jonka kanssa me valmistimme ensimmäisen lyydin aapisen ja lukukirjan, on elämänsä loppuun asti tehnyt uhrautuvasti työtä lyydin kielen hyväksi. Hänen kuolemansa jälkeen minulle jäivät lukuiset sanalliset muistiinpanot ja hänen keräämänsä Kuujärven sanasto, joka on nyt kokonaan saatettu nettiin. Tämä sanakirjaprojekti on omistettu näiden lyydiläisnaisten valoisalle muistolle.

Lidian ennenaikainen menetyks tuli rasakana iskuna koko lyydiläisyyden asialle. Teidän yhteistyönne sujui todella hyvin. Kertoisitko vielä, mitä muita lähteitä sanakirjassa on käytetty?

– Olemme hyödyntäneet lähdeaineis-

Näitä sanakirjassa edustavat etenkin Kuujärvi, Pyhäjärvi ja Sununsoo. Toki sanakirjassa on esimerkkejä muistakin lyydin alamurteista. Osa näistä on jo kuolleita, kuten Järventakuinen etelälyydissä, Postan eli Polovinan kylän murre keskilyydissä ja Lohmojan erillismurre, joka alueellisesti kytkeytyy pohjoislyydiin. Tällaisia alamurteita sanakirjassa on osoitettu lyhenteillä erikseen.

– Tallentamalla näytteitä eri murteista olemme dokumentoineet niitä ja kehittämällä kirjakieltä murreainesten pohjalta olemme tehneet kielenhuoltoa. Se on projektin vaikein, mutta samalla luovin ja antoisin tehtävä: kerätä yhteen eri murteiden esimerkit, vertailla niitä keskenään, havaita yhteiset piirteet ja tältä pohjalta tuottaa yhteisiä kirjakielisiä muotoja. Kirjakielen luomista voi verrata yhtä aikaa matematiikkaan tai runouteen, ja lyydin kirjakieli onkin saanut alkunsa lyydiläisessä kaunokirjallisuudessa. Se on yhteinen kielimuoto, joka yhdistää erilaisia lyydin murteita.

Verkkosanakirjan yhtenä tehtävänä on modernin sanaston tuottaminen. Miten näitä tuotetaan?

– Se on totta, että kaikille maailman sanoille ei lyydistä löydäkään omakielisiä vastineita. Yleensä ne on edustettu kansankielessä nuorehkoilla venäläislainoilla, joita sanakirjamme sisältää myös. Kielenhuollon tehtävä onkin kehittää uudenlaisille käsitteille omakieliset vastineet tai

mahdollisimman luontevasti soveltaa vieraskieliset lainasanat omakieliseen äännejärjestelmään.

– Tällaisissa tapauksissa lähdetään yleensä vanhan omaperäisen sanaston pohjalta. Esimerkiksi englannin ”net” eli ”verkko” etymologisesti vastaa lyydin ”nuot” eli ”nuottaa”, ja tältä pohjalta olemme rakentaneet osaksi omaperäisen uudissan ”internuot” eli ”internuotta”, ”interverkko”. Muuten tuottamamme ”internuotta”-uudissan on hyväksynyt käyttöönsä myös osa karjalan puhujista. Käsitteelle ”polkupyörä” olemme keksineet omakielisen sanan ”d’algrataz”, joka taas nojautuu viron kielen tarjoamaan malliin ”jalgratas”. Luodessamme uudissanoja olemme välillä tarkastelleet myös suomen, ruotsin, saksan ja englannin tarjoamia rakennemalleja. Tämä on vaativaa ja hidasta, mutta hyvin mielenkiintoista työtä.

Verkkosanakirjassa on yli 12 000 sana-artikkeliä. Mitä nämä sisältävät?

– Sana-artikkeli alkaa kirjakielisellä hakusanalla, jonka jälkeen annetaan sanan kieliopillinen määrittely (esimerkiksi ”substantiivi”). Näitä seuraa murteellinen sana alkumuodossaan sekä murren sanan taivutusmuodot, jotka paljastavat sanan vartaloita. Sana-artikkeli sisältää myös sanan venäjännöksen ja suomennoksen sekä usein käyttöesimerkkejä, joita on käännetty venäjäksi ja suomeksi. Artikkelin lopussa luetaan manuaalisesti poimitut synonyy-

tona sekä painettuja teoksia että julkaisematonta aineistoa. Lyydin kirjakielen kehitys on tapahtunut huomattavassa määrin etelälyydin Kuujärven murteen perusteella. Toisaalta **Juho Kujolan** vuonna 1944 julkaisemassa *Lyydiläis-murteiden sanakirjassa* Kuujärven sanoja on vain vähän ja nekin merkittiin usein epäaidoissa asuissa. Näistä syistä keruutyömme on kohdistunut ensisijaisesti Kuujärven sanojen kartoittamiseen, joita sanakirjassa onkin eniten. **Nikolai Bogdanovin**, Maija Pahomovan ja Lidia Potašovan käsin kirjoitetut sanalistat ja näytteet ovat Kuujärven aineiston tärkeimpiä lähteitä. Petroskoilaiset toimijat ovat täydentäneet Nikolai Bogdanovin sanalistoja Nadja Kovaltsukin avulla.

– Sanakirja sisältää myös lyydin eri murrealueilta keräämääni sana-ainesta. Esimerkiksi sammumaisillaan oleva keskilyydin Kaskanen murre edustuu sanakirjassa pelkästään itse keräämiä näytteiden turvin.

– Vuodesta 2014 alkaen olemme sinun kanssasi vuosittain tehneet täydennyskeruumatkoja eri puolille Lyydinmaata: etenkin Kuujärvelle, Pyhäjärvelle ja Kenjärvelle. Näin saatiin hyvää lisäystä muun muassa keskilyydin Pyhäjärven murreaineistoon. Näillä matkoilla on saatu talteen myös melkoinen kokoelma lyydin äänitteitä. Hallitsevien koronarajoitusten takia viimeisimmät keruut Pyhäjärven murteesta tein tietotekniikan välityksellä kesäkuussa 2020. Muutoin Pyhäjärven sanaston lähdeaineistona on ollut vuonna 1908 venäläisin kirjaimin

julkaistu **Mihail Georgijevskin** sanakirja, jonka tarkastaminen ja tarkekirjoitukseen siirtäminen oli vaativaa työtä.

– Pohjoislyydin pääedustajana murre-sanakirjassa on Sununsuun murre. Sununsuun lähtöaineistona on etenkin **Lauri Kettusen** vepsän sanasto, joka Sununsuun murteen osalta sisältää lähinnä samaa materiaalia kuin Juho Kujolan toimittama sanakirja. Myös pohjoislyydin sanastoa on hieman laajennettu omilla esimerkeilläni (esimerkiksi Koikarin sanoilla).

– Haluaisin sydämellisesti kiittää kaikkia lyydiläisiä, jotka ovat avustaneet sanakirjamme tekemistä antamalla arvokkaita tietoja kotiseutunsa murteista.

Ja minä myös! Kiitetään heitä myös vieraanvaraisuudestaan! Mitä miltä olet sanakirjan tulevaisuuden näkymistä? Onko nyt saatu riittävästi lyydinsanoja?

– Projektimme on saavuttanut päämääränsä luomalla vankan pohjan lyydin kielen kehitykselle lähitulevaisuudessa. Toisaalta sammuvakin kieli on kuin pohjaton kaivo, jonka sanavarastoa on vaikea tarpeeksi ammentaa. Reaalijassa jatkuvasti syntyy uusia käsitteitä, jotka vaativat kielenhuoltoa. Verkkosanakirjamme järjestelmä rakentuu Wikipedian käyttämälle Wiki-tekniikalle, mikä mahdollistaa sen jatkuvan päivittämisen. Sanakirjatyössä kartoitetun lähdeaineiston laajuus antaa myös hyvät mahdollisuudet kehittää tätä projektia lyydiläismurteiden digitaalisen muoto-opin arkiston aikaansaamiseksi. Tämä voisi olla seuraava askel uhanlaiseen lyydin kielen kohdistuvassa elvytystoiminnassa.

HERMAN HAKALA

Miikul haastattelee lyydiläisen kansanperinteen taitajaa Matikaisen Valjuoita kynttilän valossa Pyhäjärvellä lokakuussa 2015. Talletus onnistui paristolla toimivalla perinteisellä nauhurilla sähkön mentyä poikki ukkosella koko kylästä.

KIRJALLISUUS

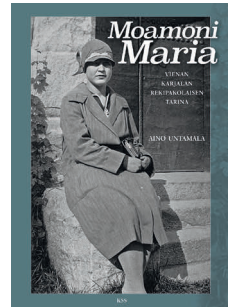
Pakolaistyttö pääsi hyviin naimisiin ja mieluisaan ammattiin

Aino Untamala: Moamoni Maria - Vienan Karjalan rekipakolaisen tarina

Karjalan Sivistysseura ry, Helsinki 2020

Tietokirja/romaani, 334 sivua.

On kulunut jo toistakymmentä vuotta siitä, kun **Aino Untamala** julkaisi teoksensa *Pakoon: "Starina"*. Siinä käydään lävitse muutosta, jonka Untamalan äiti **Maria Sirkei-**

nen joutui kokemaan, kun hänen perheensä talvella 1921–1922 pakeni Itä-Karjalasta Suomeen.

Nyt sama Maria-moamo on nimihenkilönä teoksessa, joka kertoo suvun vaiheita paljon syvemmin ja laajemmin kuin edellinen tarina. Sivujen määrästä laskettuna mittaa uutukaisella on yli neljä ja puoli kertaa enemmän kuin edellisellä kirjasella.

Mikä suku nyt onkaan kyseessä? Vastaus selviää heti *Moamoni Maria* -teoksen alkulehdille painetusta sukupuusta. Pakoon lähteneet vanhemmat olivat **Senja** ja **Paavo Sirkeinen** eli **Oksenie** ja **Pavel Sergejeff**. Romanaisen Senja eli Seni oli syntynyt Uhtuan Jyväskylähdessä vuonna 1871 ja Homan Puavila eli Paavo, siis Pavel, hie- man etelämpänä Luvajärvellä vuonna 1865.

Untamalan isoäidin äiti oli syntyjään **Jenny Sofia Hauru** Oulusta. Hän tutustui mieheensä **Vasselei Tsigojeffiin** 1800-luvun puolivälin tienoilla Suomessa. Äidin isän suku oli luvajärveläisiä molemmilta puolilta useassa polvessa.

I. K. INHA

I. K. INHA

Okahvi ja Marian äiti Seni pelaavat kotonaan Jyväskylän Romanaisen talossa noppaa eli ovat kisaamassa "uraa". Nämä nimet Inha on tallentanut muistiin.

I. K. Inha kuvasi Jenny-rouvan eli Romanaisen majatalon emännän vuonna 1894 nousemassa karsinasta eli kellarivarastosta.

Tuoreen kirjan sivuille on otettu mukaan myös Aino Untamalan isän suku, joka eli ja vaikutti eri puolilla Suomen Pohjanmaata, Ylistarossa, Nivalassa, Ylivieskassa ja Lapualla. Körttiläinen pohjanmaalais-suku ja karjalainen ortodoksisuku kasvoivat yhteen. Kaksi kovin erilaisista kulttuureista lähtöisin ollutta nuorta tutustuivat toisiinsa Sortavalan opettajaseminaarissa.

Aino Untamalan suku piti 1800-luvun loppupuoliskon ajan Romanaisen majataloa Uhtuan Jyväskylässä, mikä tiesi perheen tutustumista erilaisiin tunnettuihin Vienan-matkaajiin. Heitä olivat **A. W. Ervasti, Akseli Gallen-Kallela, Louis Sparre, Emil Wikström, Juhani Aho, Eino Leino, Ilmari Kianto, Samuli Paulaharju ja Jean Sibelius.**

Yksi oli Vienan seikkailija ja valokuvaa- ja **I. K. Inha.** Hän teki maineikkaan Vienan-matkansa yhdessä sukukielten tutkija **K. F. Karjalaisen** kanssa seudulle vuonna 1894. Romanaiset ikuistettiin Inhan kuviin.

Kulttuuritutkijoiden työllä on mittamatonta arvo jälkipolville. Paljon arvokasta perinnetietoa olisi painunut unhon suohon, elleivät tutkijat olisi tehneet työtään kuten tekivät. Tutkijoiden tapaamille suvuille aineistosta on paljon iloa ja hyötyä yksityisellä tasolla.

Vuonna 1911 ilmestyneessä Inhan teoksessa *Kalevalan laulumailta* on mainittu Vienan-matkalla otetuista runsaasta 200 kuvasta mukana peräti 174 kappaletta. Yksi kuvista on Romanaisen talossa noppaa pelaavat eli "uraa" kisaamassa **Okahvi ja Seni.** Toisessa kuvassa Marian äidin äiti Jenny Maria Tsigojeff o.s. Hauru on tulossa pirtin alta karsinasta ruislimppu kädessään.

Tuttuja kuvia on paljon muitakin ja niiden selitykset löytyvät *Moamoni Maria* -teoksen sivulta 328 eli kirjallisuus- ja lähdeluettelosta.

Esimerkiksi Luvajärveläisten kyykkämaalla otetussa kuvassa Marian isä Pavel Sergejeff on ikuistettu 28-vuotiaana ja kuvassa *Ristinien pyhättö* oikeassa laidassa Romanaisen majatalon emäntä Jenny Maria Tsigojeff. Jenny on myös *Ristinien* otetussa tsäijyhetkikuvassa kasvot kääntyneenä pois mustassa huivissaan.

Kalevalan laulumailta -teoksesta puuttuvat henkilöiden nimetiedot ovat peräisin Marian ja hänen sisarensa muistiinpanoista, joita heillä oli tapana raapustella käsin kirjojen marginaaleihin. Inhalle ei ilmeisesti ollut tärkeää, keitä kuvassa on, koska hän näki otoksissaan pikemminkin erilaisia asetelmia ja kulttuurisia, taiteellisia tai uutisellisia näkymiä.

Yksilötasolla on tärkeää, keitä kuviin on ikuistettu. Katsoja kaipaa yhtä paljon henkilöiden nimiä kuin kauniita asetelmallisuuksia.

Untamalan kirjan alkuosaa vaivaa tietty fragmentaarisuus eli katkonaisuus ja raskaus. Se voi johtua siitä, että tietoja on haalittu kokoon sieltä ja täältä. Sukuun kuuluville alkujakso on ilmeisesti helpommin avautuvaa luettavaa kuin täysin ulkopuoliselle lukijalle.

Kirjan sisältö on jaettu viiteen osaan. Tarina alkaa vetää kunnolla jossakin toisen osan puolivälissä, missä keskitytään seuraamaan Maria-neidin sopeutumista elämään Suomessa. Hän on vanhempineen asettunut asumaan Keski-Suomen Viitasaarelle. Aikuistuuksaan hän jättää kodin

ja suuntaa aluksi Hämeenlinnaan, myyjättäreksi kangaskauppaan.

Pian Marian alkaa tehdä mieli kehittää itseään ja hakeutua myyjän töitä arvostempaan ammattiin. Hän alkaa haaveilla opinnoista Sortavalan seminaarissa ja syyskesällä 1931 hän istuikin jo junassa, joka puksuttaa kohti Laatokan rantoja.

Opintopaikka heltiä ja päähenkilön uusi elämä alkaa. Tarina vie lukijan kaupunkiin, jota ei enää Suomessa ole. Maria tapaa seminaarissa tulevan puolisonsa ja suhde etenee nopeasti. Pian he ovatkin jo pienen pohjoiskarjalaisen koulun opettajapariskunta. Parin tie kulkee myöhemmin Länsi-Suomeen. Perhe kasvaa ja tulee sota-aika.

Perheen ja suvun vaiheita on mielenkiintoista seurata, koska ne linkittyvät tiiviisti yleiseen, kaikille tuttuun lähihistoriaan. Kirjaan on liitetty peräti kolme kuvaliitettä, jotka täydentävät kerrontaa erinomaisesti. Kirjoittajan mukaan osa sisällöstä on sepitettyä. Faktaa ja fiktiota on vaikea erottaa toisistaan, mutta onko asialla niin väliäkään. Sepitettyt osat istuvat kokonaisuuteen luontevasti.

Kaikesta käy ilmi, että *Moamoni Maria* on huolellisesti ja antaumuksella tehty. Silmiin pistää isommin korkeintaan se, että bolševikeista puhutaan kirjoittamalla sana usealla eri tavalla pitkin matkaa. *Karjalan Heimo* kirjoittaa sen hattupäisellä s-kirjaimella, mutta myös sh-yhdistelmä tai jopa ilman suhuäännettä sana on oikein. Oltiin pitänyt mielestäni tehdä valinta, mitä muotoa käytetään.

AILA-LIISA LAURILA

KIRJALLISUUS

Karjalankielinen satu viihdyttää aikuistakin

Jänön da suojuślötöin juoksukiza ja muita karjalankielisiä satuja lapsille

Toimittanut Paavo Harakka
Valtimon Suojärvi-seura ry,
Joensuu
Satukirja, 44 sivua.

Valtimon Suojärvi-seura ja **Paavo Harakka** ovat yhdessä aikaansaaneet julkaisun, jonka sivuilla suomalaiset kansansadut heräävät uudelleen eloon. Niiden sisältö saa

Perttu Tuomisen laatimien piirrosten avulla havainnollisen muodon. Sadut on varsinaiskarjalan erelämurteelle kääntänyt opettaja Paavo Harakka, joka tunnetaan karjalaisena vaikuttajana, karjalankielen oikeuksien puolustajana, pakinoitsijana ja Karjala-lehden pitkäaikaisena kolumnistina sekä Suojärven Pitäjöseuran kunniapuheenjohtajana.

Aikaisemmin Valtimon Suojärvi-seura on julkaissut *Karjalankielisiä lauluja lapsille* vuonna 2017, *Karjalankielisiä lauluja aikuisille* vuonna 2018 sekä nyt painotuoreen kokoelman *Karjalankielisiä satuja lapsille* syksyllä 2020.

Käsillä olevalla julkaisulla on erityistä arvoa, kun sen edustama perinnelaji, sadut ovat lähtökohdiltaan universaalia, koko ihmiskunnalle tyypillistä kulttuuriperintöä. Viehättävä piirre saduissa on, että ne ovat saaneet suullisessa perinteessä paikallisen ja kirjalliseen muotoon puettuna uniikin, omaleimaisen muodon.

Lukuelämyksen harvinaislaatuisuuden sain kokea, kun löysin sanan ”suojuślötöi”, joka suomenkielisessä asussaan merkitsee kilpikonaa. Kaikenikäisille lapsille ja lukuhaluisille aikuisillekin tämä kirja tarjoaa viihtyisiä lukuhetkiä, suosittelen!

UNTO MARTIKAINEN

Historiallisella Trifon Petsamolaisen luostarin paikalla virisi uudelleen luostari-toimintaa vuonna 1997. Ensimmäiset rakennelmat vei tulipalo vuonna 2007. Uusi pääkirkko valmistui vuonna 2012. Pyhiinvaeltajia käy Venäjältä ja kauempaakin.

KIRJALLISUUS

Petsamon luostarin igumeni Paisi koki kovan kohtalon

Elina Kahla: Petsamon marttyyri ja maailman pohjoisin luostari

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ry,
Helsinki 2020
Tietokirja, 319 sivua.

Petsamo on tarunhohdoinen paikka. Se on karu pohjoinen alue hyisen Jäämeren rannalla. Siellä ovat koltasamelaiset muinoin laiduntaneet porojaan, ja siitä tuli pyhien ortodoksimiesten kiinnostuksen kohde jo ammuin. Lopulta sen aina sulat rannat ja alueen nikkelimalmi saivat kaikkien silmät kiilumaan.

Petsamo kuului Suomelle vuodet 1920–1944. Se päättyi Suomelle Tarton rauhansopimukseen liittyvässä vaihtokaupassa, jossa Repola ja Porajärvi palasivat Neuvostoliiton haltuun. Nykyisin vain harva on siellä käynyt, mikä entisestään lisää seudun salaperäisyyttä.

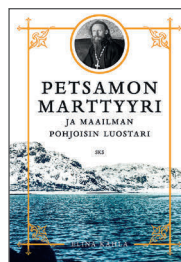
Tutkija ja dosentti **Elina Kahlan** tieto-

teos *Petsamon marttyyri ja maailman pohjoisin luostari* palaa vuosisatojen ja vuosikymmenten takaiseen historiaan. Kirjoittaja on ollut viime vuosikymmenellä muun muassa Suomen Pietarin-instituutin johtaja ja työskentelee tällä hetkellä Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa.

Teoksen suurin ansio on siinä, että kirjoittaja on päässyt venäläisiin turvallisuuspalvelu NKVD:n arkistoihin tutkimaan arkaluontoisia ja osin erittäin salaisia aineistoja. Hän on lukenut kuulustelupöytäkirjoja, joissa petsamolaiset luostariveljet vaikuttavat unohtaneen kristillisen rakkauden oman igumeninsa toimista paljastuksia tehdessään.

On lukijan harmi, että näihin kuulusteluvetyksiin päästään vasta kirjan puolivälin jälkeen. Kokonaisuus olisi huomattavasti selkeämpi ja lukijaystävällisempi, jos **Paavali Varlaminpoika Rjabov** eli Pavel Varlaamovitš Rjabov eli pappismunkki Paisi olisi nostettu heti alussa selkeästi kirjan päähenkilöksi ja rakennettu muun sen ympärille.

Rjabov syntyi Arkangelin alueella Stepatsëvskajan kylässä venäläiseen talonpoi-

SA-KUVA

Petsamon munkit Savvati ja Akaki pääsivät siirtymään Heinäveden Valamoon, missä Akaki eli melkein 110-vuotiaaksi, mikäli tiedot hänen syntymäajastaan pitävät paikkansa.

kaisperheeseen vuonna 1881. Hän suoritti kolmivuotisen luostarikoulun Solovetskin luostarissa ja sai siirron Petsamoon vuonna 1908. Munkiksi hänet vihittiin vuonna 1913 ja annettiin munkkinimi Paisi. Pappi hän oli vuodesta 1923 lähtien ja Pyhän Kolminaisuuden luostarin igumeni vuodesta 1932 alkaen. Munkkeja oli hänen kautensa alussa noin 20 ja muuta väkeä noin 50.

Paisi oli yksi Petsamon viimeisistä munkkeista, mutta ei päässyt Savvatin ja Akakin tapaan evakuoitumaan Suomeen, vaikka oli saanut maan kansalaisuuden vuonna 1922. Neuvostoliiton viranomaiset pidättivät hänet vuonna 1939, kuulustelivat häntä ja surmasivat vuonna 1940. Häntä pidettiin muun muassa Krestyn vankilassa Pietarissa ja hänet on haudattu Levašovon merkitemättömään joukkohautaan Viipurin suunnalla.

Kirjassa käydään läpi paitsi isä Paisin, myös pappismunkki **Joonan** ja pappismunkki **Varsonofin** sekä viitankantajamunkki **Varlaamin** kuulustelut. Esimerkiksi Varlaam kertoo Paisin toistaneen jatkuvasti neuvostovastaisia lausuntoja ja toivoneen bolševikkivallan pikaista kukistumista.

Paisia syytettiin neuvostovastaisesta toiminnasta ja avunannosta suomalaisille porvareille Neuvostoliittoa vastaan. Lisäksi häntä syytettiin Neuvostoliitosta paenneiden loikkareiden majoittamisesta ja vakoilusta.

Oikeus tuomitsi hänet kymmeneksi vuodeksi ojennus- ja työleirille, mutta pian tuomio koveni. Asiakirjojen mukaan isä Paisi teloitettiin ampumalla 28. joulukuuta

1940, joka oli vanhan ajanlaskun mukaan **Trifon Petsamolaisen** muistopäivä.

Murmanskin hiippakunnan tutkijat ovat tehneet aloitteen hänen kanonisoimistaan pyhittäjämarttyyrina. Kanonisointikomissiossa asia juuttui siihen, että Paisi oli kuollessaan Suomen kansalainen.

Petsamon Pyhän Kolminaisuuden luostari syntyi munkki Trifon Petsamolaisen tekemän lähetystyön kautta. Perustamishetkenä pidetään vuotta 1533, jolloin Novgorodista lähetysmatkalle Karjalaan ja Lappiin lähetetty pappismunkki **Ilja** vihki Trifonin munkiksi ja luostarin kirkon.

Trifon Petsamolainen, siviiliniimeltään **Mitrofan** syntyi pappisperheeseen Toržokin kylässä Keski-Venäjällä vuonna 1495. Trifon kuoli 88-vuotiaana vuonna 1583 vietettyään noin 60 vuotta saamelaisten mailla. Tietyvästi Trifon Petsamolaisen viimeiset sanat kuolinvuoteella olivat: ”Älkää horjuko uskossanne Jumalaan!”

Tsaari **Iivana Julma** oli antanut Trifonin aikana anteliaan tuen luostaritoiminnan vakiinnuttamiseen Petsamossa. Trifonin eläessään aistimat pahat enteet toteutuivat, kun ylikiiminkiläinen **Pekka Vesainen** joukkoineen ryösti luostarin ja surmasi 116 asukasta vuonna 1589. Uusi kukoistuskausi alkoi vasta hieman ennen isä Paisin saapumista Petsamoon.

Elina Kahla on ottanut polttopisteeseen ajan, jolloin luostari oli osa Suomea ja sen väki koltia, vepsäläisiä, komeja ja vienankarjalaisia. Silti hän selvittää laajasti myös pyhittäjä Trifonin aikaa 500 vuotta sitten.

AILA-LIISA LAURILA

MUSIIKKI

Loimolan Voima luottaa karjalan kieleen

Loimolan Voima: Ruttomužikan kyynäl

Loimola Lo-fi, Tuusula, 2020
cd-levy, 10 kappaletta karjalaksi.

Heti kuulee, että laulaja on kuullut jo lapsena karjalaa puhuttavan. Musiikki on Loimolan Voima -yhtyeen

esikoislevyltä *Ruttomužikan kyynäl*, joka julkaistiin 13. heinäkuuta Pohjois-Karjalassa. Karjalan kielen sanat soljuvat lauluissa kauniisti ja tunnelma on perinnettä kunnioittava.

Asialla ovat Lieksassa varttuneet **Saatin** veljekset **Mika** ja **Niko**, joiden juuret juontuvat musiikkipitäjä Suistamolta. Ykköslaulaja on Mika ja lisäksi muusikoina levyllä esiintyvät **Ilkka Hämäläinen**, **Ari Enqvist**, **Veli-Pekka Laitinen** sekä **Niko** ja **Riko Saatsi**.

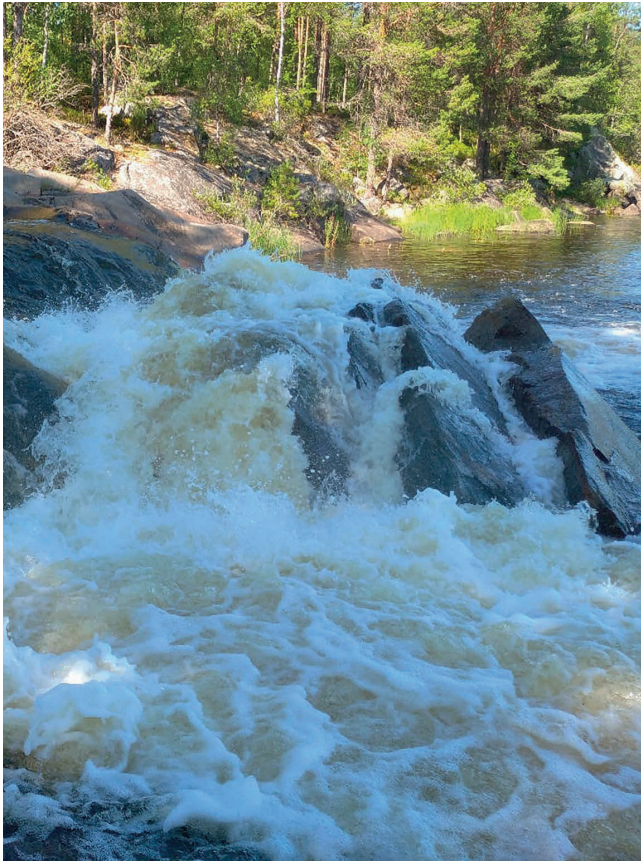
Ulosanti on varsin selkeää, mutta mukana on myös vihkonen laulunsanoja, joten lyriikan voi myös tarkistaa. Kunkin kappaleen perässä on myös muutamien sanojen käännökset. Levy sisältää kymmenen täysin uutta karjalaista laulua.

Myös levyn nimikappale *Ruttomužikan kyynäl* vaatinee käännöksen. Kyse on kiivaasta miehestä, joka kappaleen verran muistelee kovaa elontaivaltaan. Helppoa ei ole miehellä ollut mieron tiellä. Kaikki laulut on säveltänyt Mika ja sanoittanut Niko Saatsi. Perinteisessä karjalaisessa tyyliässä pitäytymisen ohessa kannattaisi kokeilla sen kehittämistä, koska muutos pitää perinteen elävänä.

Yhtye on keikkaillut aluksi kotialueillaan Pohjois-Karjalassa. Elokuussa Loimolan Voima käy Lapinlahdella ja jatkaa lokakuussa kiertuettaan Kontiolahdelle, Järvenpään ja Jyväskylään sekä marraskuussa Kaajaan.

Ruttomužikan kyynäl on saatavissa cd-levynä ja digitaalisesti mm. Spotifyssä, YouTubessa ja Deezerissä. Karjalan Sivistysseura on tukenut levyn julkaisua.

AILA-LIISA LAURILA

Luonnonkaunis koški on kuvun kilometrin päässä Vuokkiniemestä Latvajärven suuntah Čenanjärvellä.

Karjalaisen kulttuurin Viena-seuran jäsenet piätettih kunnoštua polku, mi viey kaunehella ta väkövällä košella.

UUTISIA

Ihailkua Köynäs-koškie mejjän kera!

Köynäs-koški ei ole ainuoštah mukava luonnonobjekti, vain še šäilyttäy šamoin Karjalan runonlaulajien istorijua. Vuokkiniemi – Köynäs – Šuomi on ikivanha laukunkantajien vesimatka.

Koški on kuvun kilometrin päässä Vuokkiniemestä Latvajärven suuntah. Kävely matka autotieltä košella šuaten on noin 500 metrin pitkä. Vaikeukšena oli še, jotta tuo kävelytie kulki šuon läpi ta 200 metrin pitkä vanha polku tuli kelvottomakši, viimeksi šitä restauroitih 20 vuotta takaperin.

Heinäkuun puolivälissä Vuokkiniemen ta Koštamuksen eläjien voimin kunnoštettih polku Köynäs-košella šuaten.

Karjalaisen kulttuurin Viena-seuran jäsenet piätettih kunnoštua polku, mi viey kaunehella ta väkövällä košella. Še on hyvänä lahjana Karjalan tasavallan 100-vuotispäiväksi ta Vuokkiniemen 400-vuotispäiväksi. Liikehmiš **Anatolii Samsonov** anto puutavaroita puušiltoja (telalla) varoin, a piirikunnan huolehtijat eläjät vaššattih avunpyyntöh. Ta nyt piäšy luonnonnäh-

tävyöh on helppo ta mukava.

Volontörit otettih lautoja šahalaitokšella, vietih ne perävaunuloilla rakentamispäikkällä. Kaikki lauvat ta pruussut oli mualattu erikoisella ševokšella, jotta ne ei lahottais šuošša. Vanhat hirret ta lauvat otettih pois, šentäh kun niitä myöten oli ihan mahotointa kulkie.

Hyvällä mielin miehet ruvettih ašettamah uušie šiltoja. Enšimmäisenä päivänä šuoritettih vaikein oša – luajittih šillat viijen metrin levien puron yli. Kaikki ruattih šovušša ta ruttoh, niin kuin karjalaiset tykätähki.

Uuši ekopolku Köynäs-košella šuaten on valmis! Kun kačot šitä, šilmyä ilahuttat ta ylpeilet yhteisšovušša šuoritettuo työtä. Passipo kaikilla ošanottajilla, koko mejjän joukolla, ilmain teitä mikänä ei olis onnistun: karjalaisen kulttuurin Viena-seuran ošallistujilla, talkoon järještäjällä **Julia Filippovalla**, liikemiehellä Anatolii Samsonovilla, omatahtosilla ta rakentajilla: **Mak-**

sim Mazurikilla, Timofei Vatasella, Mihail Filippovilla, Vasilii Kn'azevilla, Roman Nikitinilla, Ivan Kasjanovilla, Anton Remšulla, Andrei Ponomar'ovilla, Ivan Fodorovilla, Sergei Kudr'avcevilla, Sergei Kotačevilla ta Vitali Nikulinilla (avušta perävaunun pyörän vajehtamiššä). Olemma voimakkahie kuni voimma ruatua niin hyvie aseita!

Lisäkši kohta pitin polkuo ašettetah tietokylttijä, kumpaset muissutetah kävijillä, kuin tärkietä on huolehtie puhtahuošta. Tien vierellä, matan alušša, šuunnittelah ašettua Köynäs-košešta kertoja tietotaulu.

ALEKSANDRA LESONEN
Koštamuš
ANDREI PONOMARJOV
JULIA FILIPPOVA
Kuvat

Juttu on julkaistu ensimmäisen kerran Oma Mua -lehden numerossa 27/22.7.2020

Kävelytie kulkou šuon läpi, vanha polku tuli kelvottomaksi, viimeksi sitä restauroitih 20 vuotta takaperin.

Köynäs-koški ei ole ainuoštah mukava luonnonobjekti, vain še šäilyttäy šamoin Karjalan runonlaulajien istorijua. ”Vuokkiniemi – Köynäs – Šuomi” on ikivanha laukunkantajien vesimatka.

*Aleksandra Lesonen,
Koštamuš*

Karjalan Kielen Seura on haettu konkurssiin

Karjalan Kielen Seuran (KKS) toiminta on pysähdyksissä, mutta seuraa ei ole lakkautettu eikä toimintaa lopetettu kokonaan. Näin kertoo arkkipiispa **Leo Karjalan Heimolle**. Alkukesästä KKS sai mediajulkisuutta liittyen muun muassa seuran valtiolta saaman avustuksen käyttöön. Nyt rahat ovat loppuneet ja velkoja on kertynyt. Toimisto Bonus -niminen yritys Liperistä jätti konkurssihakemuksen 6. elokuuta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti jo tammikuussa tarkastuksen seuran saaman valtionavun käytöstä. Tarkastus koskee seitsemää eri valtionavustusta, jotka on myönnetty vuosina 2017–2019.

Seuran puheenjohtaja, Helsingin ja koko Suomen arkkipiispa Leo kumastelee tarkastuksen pitkää kestoja eikä suostu kommentoimaan julkisuudessa olleita tietoja mitenkään. Hänen mukaansa julkisuudessa on liikkunut runsaasti täysin asiattomia väitteitä.

Puheenjohtajalle on osoitettu arvostelua myös ortodoksikirkon sisäلتä. Arvostelijoiden mielestä arkkipiispa on sekoittanut liikaa kirkon asiat ja karjalan kielen etujen ajamisen toisiinsa. Karjalaistaustaisten jäsenten osuus on vähentynyt viime vuosina Suomen ortodoksikirkossa.

Varmaa faktaa on ainakin se, että seuran toimisto Joensuussa on suljettu samoin kuin seuran verkkokauppa internetissä. Suurehko kirjavarasto on siirretty Salmi-seuran puheenjohtajan **Kari Koslosen** hoitoon Pielavedelle.

Koslonen osti kirjojen sijoituspaikaksi autioksi jääneen kelloliikkeen talon, jonne hän sijoitti 1 000–2 000 kirjan varaston. Sieltä on kaikkien kiinnostuneiden edelleen mahdollista tilata KKS:n julkaisemaa kirjallisuutta osoitteesta kari@koslonen.fi.

Koslonen on välittänyt seuran kirjallisuutta jo pitkään Manssilan nuorisoseuran nimissä. Nyt koko välitystoiminta on hänen hoidettavanaan. Koslonen on ollut kauan KKS:n rivi-jäsen, mutta ei ole osallistunut johtotoimintaan.

KKS on julkaissut runsaan 25 vuoden aikana lähes sadan kirjanimikkeen

kokoelman. Kymmenkunta runoteosta on arkkipiispan itsensä tuotantoa. Toinen merkittävä kokonaisuus ovat **Natalja Sinitskajan** kääntämät Muumi-kirjat. Arkkipiispa Leo toteaa *Karjalan Heimolle*, että hänellä riittää edelleen materiaalia jopa satojen sivujen verran.

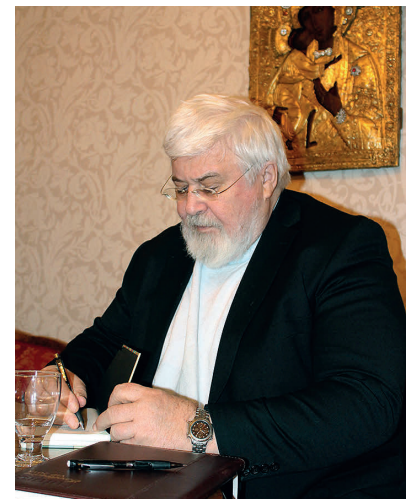
KKS perustettiin 18. helmikuuta 1995 Joensuussa. Julkaisutoiminta alkoi vuonna 2005. Kirjojen lisäksi se on julkaissut *Karjal Žurnualua*, joka on ainoa täysin karjalankielinen lehti Suomessa.

Seura vaikutti merkittävästi siihen, että Itä-Suomen yliopistoon saatiin karjalan kielen professuuri. Lisäksi Nurmeksessa käynnistyi kielipežä ja karjalan kieli sai virallisen ei-alueellisen kielen statuksen Suomessa. Viisi vuotta sitten alkoivat karjalankieliset uutiset Ylen kanavalla. Muun muassa näihin asioihin KKS on vaikuttanut.

Seuran asioita sihteerinä pitkään hoitanut **Pertti Lampi** on luopunut tehtävästään ja uudeksi sihteeriksi on valittu **Juha Kotipelto**. Seuran jatko selviää tuonnempana.

AILA-LIISA LAURILA

AILA-LIISA LAURILA

Arkkipiispa Leon mukaan Karjalan kielen seurasta on kesän aikana ollut liikkeellä paljon asiattomia väitteitä. Hän on seuran puheenjohtaja, mutta ei aio ryhtyä väärää tietoa kommentoimaan mitenkään.

UUTISIA

Abja-Paluoja, uusi kulttuuripääkaupunki

Eteläisessä Virossa Viljandin maakunnassa sijaitseva Abja-Paluoja on suomalais-ugrilainen kulttuuripääkaupunki ensi vuonna. Valinta tehtiin kesäkuussa suorana lähetyksessä Facebook-striimauksessa. Abja-Paluoja on osa Mulgin kuntaa.

Abja-Palujan kanssa tittelistä kilpaili mordvalainen Podlesnaja Tavla (Met-

sä-Tavla). Kylässä sijaitsee muun muassa etnograafinen ulkoilmamuseo.

Tuomariston mukaan virolaisen Abja-Palujan vahvuuksia olivat monipuolinen tapahtumaohjelma, alueelliset kehitystavoitteet ja mahdollisuudet esitellä omaperäistä kulttuuria muille.

Mulgin alue nostaa esiin erityisesti kä-

sityöperinteensä. Ensi vuoden päätapahtuma on Mulgi-festivaali teemalla *Sia ja mia ütenkuun* (Sinä ja minä yhdessä), joka pidetään perinteikkään Karksin kartanon puistossa.

Viron entinen presidentti **Toomas Hendrik Ilves** asuu Ärman tilalla Veskimäen kylässä Mulgimaalla muutaman kilometrin päässä Abja-Palujasta. Maatila on kuulunut Ilves-suvulle vuodesta 1735 lähtien. Presidentti Ilves syntyi Tukholmassa.

Nuorisojärjestö Mafun ja Uralic-järjestö perustivat kulttuuripääkaupunkiohjelman vuonna 2013. Tavoitteeksi asetettiin suomalais-ugrilaisten kansojen tunnettuuden lisääminen sekä identiteetin vahvistaminen ja kestävä kehityksen edistäminen.

Ensimmäinen kulttuuripääkaupunki oli udmurtialainen Bygy vuonna 2014, toinen setukaiskylä Obinitza Virossa, kolmas Isz-kaszengyörgy ja Veszprém Unkarissa, neljäs Vuokkiniemi, viides marilainen kylä Šorunža ja kuudes Miškino Baškortostanissa.

Mafun on suomalais-ugrilaisten kansojen nuorten liitto, joka perustettiin vuonna 1990. Se pyrkii ylläpitämään nuorten yhteyksiä eri maissa ja kehittämään paikallisyhteistyötä. Mukana on nuoria Suomesta, Virossa, Venäjältä ja Unkarista.

WIKIMEDIA COMMONS

Abja-Paluoja on Mulgimaan keskus, jossa asuu runsas tuhat ihmistä. Asukkaista lähes 95 prosenttia on virolaisia. Abja-Paluoja kuuluu Mulgin kuntaan, jonka asukasluku on noin 7 500.

Vuonnisen kauppa sulki ovensa

Vuonnisen kylä on jäänyt ilman päivittäistavaroiden kauppaa. Kylän ainoa kauppa on sulkenut ovensa kesän aikana. Kylän asukkaiden on nyt asioitava 38 kilometrin päässä Vuokkiniemessä tai 54 kilometrin päässä Uhtualla.

Vuonnisen kylässä on tällä hetkellä parikymmentä asukasta. Myynnin vähentymiseen on vaikuttanut myös se, että suomalaiset matkailijat eivät ole tänä kesänä päässeet vierailemaan Vienan Karjalassa. Kaupan yhteydessä on toiminut myös kahvila.

Vuonninen on kuuluisa taitavista runolaulajistaan **Ontrei Malisesta** ja **Vaassila Kieleväisestä**, jotka **Elias Lönnrot** tapasi

Turistibussien pysähdyspaikkana tunnettu Vuonnisen kauppa on joutunut sulkemaan ovensa kesällä. Paikallisten on nyt asioitava kymmenien kilometrien päässä.

ensimmäisen kerran vuonna 1833.

Kylä sijaitsee erityisen kauniilla paikalla Ylä-Kuittijäven luoteisrannalla. Sen alueella virtaavat Vuonnisjoki, Kursmajoki ja

Myllyjoki. Vuonnisessa oli vielä 1900-luvun alussa yli 800 asukasta. Kylässä oli yli 70 taloa sekä oma kirkko ja koulu. Ennen viime sotia taloja oli 121.

AILA-LIISA LAURILA

Elämännälkäinen Anni (Asta Sveholm) himoitsee naimisissa olevaa paikallista miestä, sodassa vammautunutta Taunoa (Turkka Mastomäki), eikä ymmärrä, miksei tämä antaudu hänelle kokonaan.

Grofin ohjaamassa elokuvassa puhutaan livvinkarjalan murretta

Annika Grofin ohjaama ja käsikirjoittama *Syksyn jälkeen saapuu kevät* saa ensi-iltansa elokuvateattereissa kautta maan 28. elokuuta. Elokuvan pääkieli on livvinkarjala. Toisena kielenä puhutaan suomea. Elokuva on ensimmäinen pitkä fiktioelokuva, jossa puhutaan karjalan kielen livvinkarjalan murretta.

Elokuva on riipaiseva draama sodan rikkomista ihmisistä ja nuoren naisen kielletystä rakkaudesta 1940-luvun Suomessa. Pääosaa näyttelee **Asta Sveholm**. Muissa rooleissa nähdään **Turkka Mastomäki**, **Verner Lilja**, **Sari Havas**, **Timo Lavikainen**, **Hanna Lekander**, **Antti Raivio**, **Wanda Dubiel** ja **Antti Virmavirta**.

Syksyn jälkeen saapuu kevät on ennen kaikkea vuoden 2015 pakolaisaallon myötä päätään nostaneen muukalaisvihan, mutta myös ohjaaja-käsikirjoittaja Grofin oman suvun kokemusten ja tarinoiden inspiroima. Päähenkilön esikuvana on ohjaajan isoisan sisar.

Kertomus sodassa särkyneiden häilymisestä himon ja vihan välillä sijoittuu

Lapinlahdelle sotien jälkeiseen uudelleen asuttamisen aikaan. *Syksyn jälkeen saapuu kevät* -elokuvan on tuottanut **Joon Tervakari**. Elokuvan tekemisen lähtökohtana tuotannossa on ollut taiteellinen vapaus.

– Työryhmä on aidosti kokenut voivansa tässä elokuvassa tehdä jotakin poikkeuksellista. Henkilökohtaisesti koen elokuvan hyvin tärkeänä teoksena ajassamme ja toivon, että se antaa katsojilleen tunnetasolla ymmärrystä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja yhteisöjen yhteen törmäämisen vaikeudesta, Tervakari sanoo.

Elokuvassa parikymppinen Anni (Asta Sveholm) perheineen on joutunut jättämään kotinsa. Perhe on asutettu vieraalle paikkakunnalle, jossa uusi elämä on rakennettava tyhjältä. Arkea leimaa kova työnteke sekä ortodoksisen perheen ja luterilaisten kyläläisten molemminpuoliset ennakkoluulot ja viha. Grof halusi palauttaa suomalaisten mieliin omat kokemukset pakolaisina.

Elämännälkäinen Anni himoitsee nai-

misissa olevaa paikallista miestä, sodassa vammautunutta Taunoa (Turkka Mastomäki), eikä ymmärrä, miksei tämä antaudu hänelle kokonaan. Anni saa pidettyä suhteen salassa, kunnes veljien harmiton heinävarkaus johtaa odottamattomiin seurauksiin. Kevään orastaessa kohtalokkaat tapahtumat vyöryvät voimalla eteenpäin juuri, kun Annin usko parempaan huomiseen oli heräämässä.

– Virallisen historiankirjoituksen mukaan suomalaiset ottivat nämä kotia ja turvaa vailla olevat avosylin vastaan ja auttoivat heidät uuden elämän alkuun. Totuus on kuitenkin monin paikoin toinen, toteaa Grof.

– Näitä asioita ei kannata penkoa, sanoi eräs ortodoksievakko minulle kertoessani suunnittelemastani elokuvasta, ja lopetti puhelun siihen. Me olemme halunneet penkoa tämän asian. Olemme halunneet kertoa tarinan sodan särkemistä ihmisistä sekä kodin ja omien juurien jättämisestä – ja samalla vastaanottamisen vaikeudesta, ohjaaja sanoo.

UUTISIA

Antti Viermä on oikeasti Antti Vierma

Karjalan Heimon numerossa 5–6 2020 kerrottiin **Skottilan Jyrkin** eli Vuokkinimellä syntyneen **Yrjö Mäkelän** vaiheista. Jutussa selvitettiin hallituksen muodostamista ja mainittiin Uhtuan edustaja Antti Viermä. Sukunimen viimeinen kirjain oli kuitenkin väärin, sillä nimi on oikeasti **Antti Vierma**.

Asia selvisi toimitukselle, kun **Jukka Vierma** otti yhteyttä sähköpostitse. Antti Vierma oli hänen isoisänsä. Isä oli **Sakari Vierma**, joka on kuollut ja haudattu Ruotsiin. Jutun kirjoittaja on pahoillaan siitä, ettei Antti Vierman nimi ollut oikein *Karjalan Heimossa*.

– Kyseessä oli kelpo mies, joka ansaitsee tulla mainituksi oikealla nimellään. En keksi asialle muuta selitystä kuin sen, että isoisäni puhuessa nimi kääntyi Viermäksi, ja vaikka olen nimen asiakirjoista lukenut lukuisia kertoja, ei virhe ole oiennut, **Jyrki Mäkelä** kertoo.

Antti (Anton) Timofeinpoika Vierma (Tichanoff) Антон Тимофеев Вьерма (Тихонов) syntyi 7. joulukuuta 1883 Lamminpohjan Hilippälässä Uhtualla ja kuoli Paltamon Mieslahdessa joulukuussa 1942. Antin isä oli **Hilippälän Timo** (1844–1918) ja äiti Ruotsissa Jukkasjärven Vittangissa vuonna 1851 syntynyt **Brita Kajsa Särviö**. Myös vaimo kuoli vuonna 1918 ja ainakin Timo murhattiin.

– Katsoin Anton Tichanoffin nimenmuutostiedon *Karjalan Vartiasta* 1/1919 ja toden totta siinäkin lukee Vierma. Nuhruisessa kopiassa on tosin kaikenlaisia pilkkuja, joten sekin on voinut johtaa hakoteille, Mäkelä toteaa.

Samassa *Karjalan Heimossa* 5–6 2020 julkaistiin myös juttu Repolan itsenäistymishankkeesta ja siinä Antti Vierma on nimetty Ahti Viermäksi. Pahoittelemme virheitä.

Valamon opisto sai valtiolta koronatuokea

Valamon opisto on saanut Opetushallituksesta 186 000 euroa vapaan sivistystyön ylimääräisistä valtionavustuksista eli ns. korona-avustuksista poikkeusoloista aiheutuvien tulon menetysten korvaamiseksi.

Opetushallitukselle jätettiin määrääi-

Valamon opisto sai vapaan sivistystyön ylimääräisistä valtionavustuksista eli ns. korona-avustuksista poikkeusoloista aiheutuvien tulon menetysten korvaamiseksi 186 000 euroa.

kaan mennessä kaikkiaan 132 hakemusta. Tulon menetysten lopullinen vaikutus jäi monilla hakijoilla arvioitua pienemmäksi, koska myös ennakoituja kustannuksia jäi toteutumatta. Henkilöstön lomautukset ja ulkopuolisten asiantuntijoiden palkkaamatta jättäminen toivat säästöjä. Myös Valamon opistossa turvaututtiin lomautuksiin.

Valamon opisto on perustettu 1986 ja se on ainoa ortodoksinen kansanopisto Suomessa. Opistossa järjestetään vuosittain yli 120 lyhytkurssia, jotka ovat avoimia kaikille. Erityinen painopiste on ikonimaalaus, jota voi opiskella alkeista mestaritasolle saakka.

Kurssitarjontaan voi tutustua Valamon opiston verkkosivuilla osoitteessa valamo.fi/valamon-opisto/tulevat-kurssit.

Pohjoisille kielille tulossa kääntäjäkurssi

Pohjois-Norjassa ja Pohjois-Ruotsissa puhuttaville vähemmistökielille suunnitellaan kääntäjäkoulutuksen aloittamista. Kielet ovat suomea lähellä olevat kveeni ja meänkieli. Kummallekaan kielelle ei ole aiemmin koulutettu kääntäjiä.

Hankkeessa mukana oleva Oulun yliopiston dosentti **Niina Kunnas** kertoo, että pohjoisen kielistä selvästi uhanalaisin on kveeni. Pohjois-Norjassa kveeniä voidaan opettaa kouluissa ja sitä näkee esimerkiksi tiekylteissä norjan ja saamen rinnalla, mutta sen puhujia on hyvin vähän.

Opetus on tarkoitus aloittaa vuonna

2021 Oulun yliopistossa ja kurssilaisia odotetaan saapuvaksi kymmenittäin. Alkurahoitus on saatu EU:n Interreg-hankkeesta, jolla päästään ainakin alkuun. Jatko riippuu rahoituksesta.

Juri Dmitrijev sai 3,5 vuoden vankeustuomion

Stalinin vainoja tutkinut ja joukkohaudat löytänyt historioitsija **Juri Dmitrijev** sai heinäkuun lopulla Petroskoissa kolmen ja puolen vuoden vankeustuomion. Dmitrijev vangittiin ensimmäisen kerran joulukuussa 2016, jolloin häntä syytettiin lapsipornograafisen materiaalin valmistamisesta.

Huhtikuussa 2018 oikeus antoi vapauttavan tuomion, mutta jo saman vuoden kesäkuussa hänet vangittiin uudelleen. Häntä syytettiin aseiden luvattomasta hallussapidosta ja lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

Hänen tietokoneeltaan löytyi ottotyttöjen kuvia, jotka Dmitrijevin mukaan oli otettu terveysviranomaisten pyynnöstä hitaasti kasvaneen tytön kasvun seuraukseksi.

Dmitrijev on johtanut Memorial-järjestön Karjala-osastoa. Memorial-järjestö on todistanut arkistolähteiden ja kaivausten perusteella, että Sandarmoh ja Krasnyi Bor ovat Stalinin vainoissa vuosina 1937–1938 teloitettujen tuhansien ihmisten joukkohautoja.

Dmitrijev tulisi vapauttaa syksyllä, koska annettu 3,5 vuoden tuomiosta vähennetään tutkintavankeudessa vietetty

JOHAN HOLMBERG

Memorial-järjestö on todistanut arkistolähteiden ja kaivausten perusteella, että Sandarmoh (kuva) ja Krasnyi Bor ovat Stalinin vainoissa teloitettujen tuhansien ihmisten joukkohautoja.

aika. Asiaa mutkistaa kuitenkin se, että sekä syyttäjä että ottotytären asianajaja ovat valittaneet päätöksestä.

Periodikalta jälleen vuoden paras kirja

Periodika-kustantamon julkaisema kirja *Karjalan kansat* on valittu vuoden 2019 parhaaksi kirjaksi Karjalan tasavallassa. Kirja on kolme kiloa painava ja 752-sivuinen jättiteos, johon on koottu tietoa karjalaisista, vepsäläisistä ja venäläisistä.

Lisäksi eri sarjojen voittajiksi nousi kaksi muuta Periodikan julkaisemaa kirjaa. Ne ovat toimittaja ja muusikko **Arto Rinteen** kirjoittama suomenkielinen, kirjoittajan isovanhemmista kertova *Onni-elämäkerrateos* ja karjalankielinen *Zuakkunoi*-kirja.

Periodika-kustantamo otti kaikkiaan viisi palkintoa viime vuoden parhaiden kirjojen kilpailussa. Periodika sai kilvan pääpalkinnon myös viime vuonna.

Karjalan ruoka parhaiden joukossa

Karjalan tasavalta on päässyt kymmenen parhaan joukkoon sarjassa Maukkain ruoka turistien mielestä. Venäläinen varaussivusto Tvil.ru teki kyselyn sosiaalisen median käyttäjille siitä, millä alueella he ovat syöneet maukkainta ruokaa matkan aikana. Karjala sijoittui kahdeksanneksi.

Kyselyyn vastanneista 25 prosenttia on

syönyt maukkainta ruokaa Krimillä. Toiselle sijalle sijoittui *Karjalan Sanomien* uutisen mukaan Krasnodarin alue. Kolmanneksi nousi Pohjois-Kaukasia.

Runolauluklubit jatkuvat koko syksyn ajan

Internet verkon välityksellä nähtävät Runolauluklubit tarjoavat monipuolista ohjelmaa koko syksyn ajan. Niitä pääsee seuraamaan osoitteessa www.sommelo.net. Kesällä alkanut sarja jatkuu perjantaina 28. elokuuta kello 19 Kaesan Kotileipomon kahvilassa Kuhmossa.

Rimmin Uljaska on teemana klubitalaisuudessa, joka pidetään perjantaina 25. syyskuuta Kuhmossa sijaitsevassa Rimmin Uljaskan Pirtissä. Seuraava klubi on Kuhmon Juminkeossa lauantaina 10. lokakuuta ja sen teemana on suomalainen kirjallisuus, **Elias Lönnrot, Kalevala ja Aleksis Kivi**.

Lauantaina 24. lokakuuta teemana Kuhmon lukiolla on YK:n päivä ja aineettoman kulttuuriperinnön merkitys. Perjantaina 30. lokakuuta paikkana on Helsingin Oodi-kirjasto ja teemana runolaulu itämerensuomalaista kulttuuria yhdistävänä tekijänä.

Perjantaina 27. marraskuuta ollaan Rääkkylässä ja teemana on Kihaus. Perjantaina 4. joulukuuta vuorossa on Nurmeksen Puukarin pysäkki ja teemana runolaulu pienen matkailuyrityksen ohjelmapalveluna. Perjantaina 18.12. palataan Kuhmoon Kaesan Kotileipomon kahvilaan joulutunnelmissa.

TIETONIEKKA

Oletko karjalainen tietoniekka?

1. Missä sijaitsee Pähkinäsaaren linna?

- Laatokan pohjoisrannalla, muutaman kilometrin päässä Sortavalasta.
- Pietarin itäpuolella paikassa, jossa Laatokka laskee Nevaan.
- Peipsijärven ja Narvajoen yhtymäkohdassa Virossa.

2. Mitkä ovat kaksi Euroopan suurinta järveä?

- Laatokka ja Kuittijärvet.
- Laatokka ja Peipsijärvi.
- Laatokka ja Ääninen.

3. Mitä tarkoittaa sana lavanne?

- Melantapainen sekoitus- tai hämmennyslasta, jota on käytetty mm. sahtia valmistettaessa.
- Pieni, tasaiselle ja avaralle luontopaikalle rakennettu kesäisin käytettävä tanssilattia.
- Metsästyksen apuvälineeksi rakennettu jahtitorni ja ampumapaikka.

4. Millainen ihminen on söbrö?

- Kaunis, viehättävä ja ihailtu henkilö.
- Änkyttämällä, epäselvästi puhuva ihminen.
- Sotkija, sekoittaja, roiskija.

5. Kuinka monta vuotta Karjalan Kielen Koti on toiminut Vieljärvellä?

- Kaksi vuotta.
- Kahdeksan vuotta.
- Kymmenen vuotta.

6. Kuka on Juri Dmitrijev?

- Itseoppinut historiantutkija ja aktivisti, joka löysi Krasnyi Borin ja Sandarmohin joukkohaudat.
- Pietarin konservatoriosta valmistunut fagotinsoittaja, joka kuuluu Tampere Filharmoniaan.
- Venäläinen novellisti ja kirjailija, joka palkittiin vuonna 2012 teoksesta Talonpoika ja teini.

Tietoniekkan vastaukset:
1.b, 2.c, 3.a, 4.c, 5.b, 6.a.

Opi karjalaa!

Syyskaudeksi on suunniteltu pidettäväksi mm. seuraavat karjalan kielen kurssit eri puolilla Suomea:

Ilomantsin kansalaisopiston kurssit Livvinkarjalaa, alkeet ja jatko

Livvinkarjala, alkeet	20.8.2020 klo 00:00	Syyslukukausi:
Paikka: Etäkurssi	Ilmoittaudu viimeistään:	16.9.2020 – 25.11.2020
Opettaja:	11.9.2020	Päivä ja kello:
Nina Barmina	Kurssimaksu: 26.00 €	Ke: 18.30 – 19.45
Syyslukukausi:		Ilmoittautuminen alkaa:
16.9.2020 – 25.11.2020	Livvinkarjala, jatko	20.8.2020 klo 00:00
Päivä ja kello:	Paikka: Etäkurssi	Ilmoittaudu viimeistään:
Ke klo 17.00 – 18.15	Opettaja:	11.9.2020
Ilmoittautuminen alkaa:	Nina Barmina	Kurssimaksu: 26.00 €

Kalliolan kansalaisopisto, Helsinki Vienankarjalaa, Taso A2.2–B1.1

Sopii noin kolme vuotta karjalaa lukeneille ja kertaajille, mutta tervetulleita ovat myös kaikki karjalan kielestä ja kulttuurista kiinnostuneet. Jatkamme vienankarjalan opiskelua ja karjalaiseen kulttuuriin tutustumista. Kurssilla luetaan tekstejä, tehdään harjoituksia, keskustellaan, katsotaan videoita ja kuunnellaan musiikkia. Samalla aktivoidaan ja laajennetaan sanavarastoa.	Oppikirja: Zaikov Pekka: Karjalan kielen kielioppi Aihepiirit: Karjalaiset perinteet, karjalaisten elämä ja kulttuuri, tuoreita karjalankielisiä uutisia ja ohjelmia Rakenteet: Verbit, komparatiivi, superlatiivi, kertausta Opettaja: FM Ekaterina Kuzmina	Opetuspaikka: Kalliola, luokka 7, Sturenkatu 11, 00510 Helsinki Päivä ja kello: Ti klo 17.00 – 18.30 Syyslukukausi: 8.9.2020 – 1.12.2020 (24 oppituntia) Kurssimaksu: 78,00 € Ilmoittaudu viimeistään: 31.8.2020 23:59
---	--	--

Kuopion kansalaisopisto, Kuopio

Karjalan kielles ainavoluaduzeh tabah yhtistytäh modernu da muinaine: nygyaigazen kielen juuret ollah syväl kulttuuruperindehes, mifologies da baltiekkumerensuomelazien kielien ilmanigäzis kerrostumis. Suomen kiieldy maltai tunnustau karjalas äijän tuttuu da vakkinaustu, uuttu da ammustu.	Kursu pädöy kui vastealgajile, mugai hätkem opastunnuzile. Aihieloinnu ollah kielen perustehet, kirjutandu da pagizendu. Opastajan luajitut opastundumaterjualat kuulutah kursan hindah. Tule opastumah karjalan kieleh! Opettaja: Aleksi Ruuskanen	Kurssipaikan osoite: Puistokartano, C128 Hopea, Puistokatu 20, 70110 Kuopio Päivä ja kello: To klo 18.00 – 19.30 Syyslukukausi: 6.10.2020 – 1.12.2020 (16 oppituntia) Hinta: 35,00 €
---	---	---

HALLITUKSEN UUTISET

ELOKU 2020

Koronasta huolimatta koolle

Korona-tilanne helpotti hetkeksi kesän aikana mutta nyt taas tilanne näyttää muuttuvan huolestuttavampaan suuntaan. Elimmekö suven kovin huolettomasti?

Seuran hallitus oli laatinut alkuvuodesta vuosikokoukselle hyväksyttäväksi toimintasuunnitelman. Se ohjenuorana on nyt eletty ja edetty varovasti, mutta monet suunnitellut hankkeet ovat siirtyneet joko syksyyn tai tulevaan vuoteen tai jopa peruuntuneet.

Julkaisuhankkeisiin korona ei ole vaikuttanut. Sivistysseuran toimistolla sekä Petroskoissa on aherrettu kirjoja taittaen. Painoon ovat menossa *Karjalan Heimon*

100-vuotisantologia *Sielunpaloa ja toimintaa. Karjalan Heimo – 100 vuosikertaa*, *Sandra Stepanovan muistelmat* (vienankarjalaksi), *Vuokkiniemen aapini* (kyläopas, vienankarjalaksi), *Karjalan pakolaiset. Tie kotiin* -matrikkeli amnestiaa hakeneista Neuvostoliittoon palaajista (venäjäksi ja suomeksi) sekä *ABC-opas* karjalan siirtämisestä lapsille (ilmestyy ensin venäjäksi ja myöhemmin suomeksi, vienankarjalaksi ja livvinkarjalaksi; käännökset ovat työn alla).

Koronasta huolimatta, mutta ei sitä uhmaten, tietoisina sen aiheuttamista riskeistä, kokoonnumme lauantaina 10.10. heimotapaamiseen Helsingissä.

Tähän päivämäärään päädyttiin, koska olimme siirtäneet siihen huhtikuulle hotelli Arthuriin tekemämme tilavarauksen ja ilmoittaneet sen jäsenille. Moni näyttää tämän ajankohdan tapaamiseen varanneenkin. Koska vuoden 2021 heimopäiviin on aikaa enää puolisen vuotta – toivotaan, että koronatilanne on silloin huomattavasti helpompi – tuntuu järkevältä järjestää tapaaminen supistetussa muodossa, yksipäiväisenä.

Päädyimme tapahtumaan, joka koostuu historiaseminaarista sekä tee- ja tarinaillasta. Päivään mahdutetaan myös vuosikokous, koska meille on tärkeää, että siellä on jäseniä eikä kokous ole pelkkä muodollisuus. Onhan se ainoa vuosittainen tilaisuus päästä vaikuttamaan seuran toimintaan. Näin järjestettynä kauempaa tulevat jäsenet matkustavat vain kerran.

Tarkempaa tietoa tapahtumasta on lehden takakannessa. Sitä päivitetään seuran nettisivuille sekä Facebookiin.

Tarvitsemme ilmoittautumiset osallistumisista 10.10. tilaisuuksiin. Osallistumislinkki jaetaan sähköisesti (netti, Facebook) tai ilmoituksen voi tehdä soittamalla toimistolle numeroon 050 5055 531 tai sähköpostilla toimisto@karjalansivistysseura.fi. Tiedustelemme myös kiinnostusta mahdolliseen heimolounaaseen.

Vuosikokoukseen osallistujille jaetaan maksutta tuore julkaisu *Sielunpaloa ja toimintaa. Karjalan Heimo – 100 vuosikertaa*.

Seuran pitkäaikainen järjestösihteeri **Irma Lahti** siirtyy eläkkeelle marraskuun 2020 alusta lähtien.

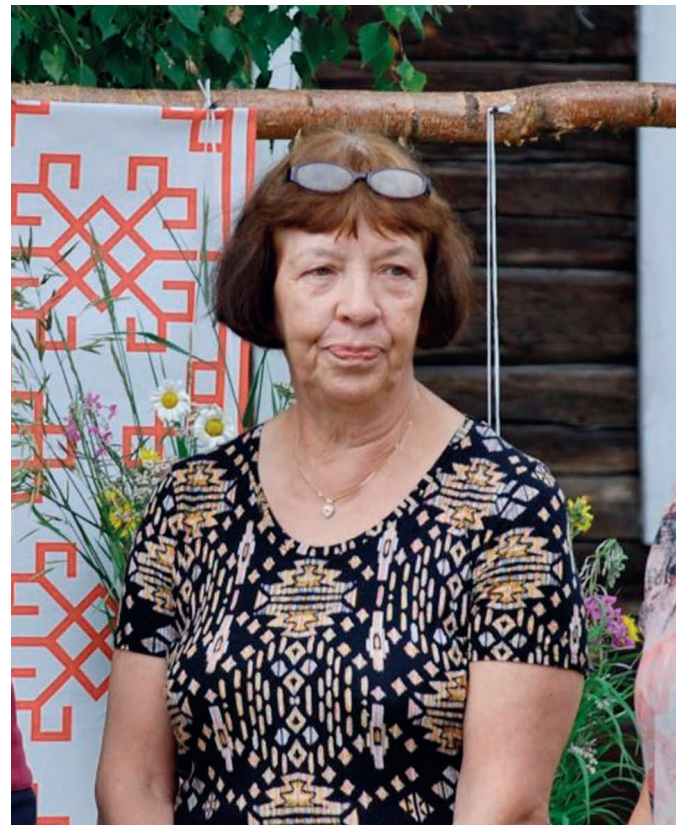

Toimintamme on viime vuosina laajentunut huomattavasti. Suunnittelu ja toiminnan seuranta sekä yhteistyösuhteiden ylläpito ovat olleet hallituksen jäsenten, erityisesti puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan harjoilla työllistäen heitä runsaasti.

Hallitus on harkinnut, että tässä vaiheessa on vastuullista, seuran jatkuvuuden ja resursien turvaamiseksi, siirtyä toiminnanjohtajamalliin. Toiminnanjohtajan toimenkuva tulee kattamaan nykyiset järjestösihteerin tehtävät. Lisäksi toiminnanjohtajan vastuulle tulee siirtymään mm. vuosisuunnittelu sekä toimintasuunnitelman ja talousarvion toteutumisen seuranta.

Hallitus on valinnut tehtävään FT **Eila Stepanovan**, joka on toiminut hallituksessa kuusi vuotta. Eila jättää hallituksen jäsenyyden mutta jatkaa hallituksen sihteerinä. Tehtävässään hän aloittaa 1.9. Näin mahdollistetaan kuukauden perehdyttämisjakso yhteisesti ennen Irma Lahden jäämistä lokakuun alusta pitämään lomaa.

Hallitus kiittää tässä vaiheessa Irma Lahtea pitkästä urastaan seuran palveluksessa ja toivottaa Eila Stepanovan tervetulleeksi.

Karjalan Sivistysseuran pitkäaikainen järjestösihteeri Irma Lahti siirtyy eläkkeelle marraskuun alusta lähtien. Tässä hänet on kuvattu Vuokkiniemessä Iljan päivän juhlassa pari vuotta sitten.

LAUKUNKANTAJAT

ELOKUU 2020

Kenen vastuulla?

Karjalan kielen kehittämistä Suomessa on pitkään leimannut kattavan koordinoinnin puute, sirpaleinen hajanaisuus, eri toimijoiden yhteistyökyvyttömyys ja harmillista kyllä, myös puutteelliseen kielitieteelliseen asiantuntemukseen pohjautuva, asioita vääristelevä, identiteettipolitiikkaa vahvistava argumentointi sekä riitely valtion rahoista. Todellista kokonaisvastuuta karjalan elvyttämisestä ei ole kantanut mikään taho.

Rajat ylittävää yhteistyötä. Eeva-Kaisa Linna sekä karjalan kielen elvyttäjät Heini Karjalainen ja Natalja Antonova Karjalaisten kesäpäivien aikaan vuonna 2018.

Venäjäällä aloitettiin vienankarjalan ja livvinkarjalan murteiden normittaminen 1990-luvun alkupuolella. Yhden karjalan kielen sijaan päädyttiin kehittämään kaksi kirjakieltä – ehkä päätyminen yhteen olisi edellyttänyt runsaasti kompromisseja ja molempien murteiden sisältämien rikkauksien menettämistä.

Tverinkarjalan normittaminen on kulkenut yhtä jalkaa niiden kanssa ja jatkuu edelleen.

Eteläkarjalan murteita ei ole Venäjällä kehitetty kirjakieleksi. Syynä lienee ollut se, että näiden murteiden puhujia on siellä kohtalaisen vähän eikä akateemisen koulutuksen saaneita natiivipuhujia kenties ollut tarjolla kirjakieltä kehittämään.

Venäjäällä normittajat olivat tutkijakoulutuksen saaneita, karjalasta väitelleitä murteen puhujia, joilla oli tukenaan Petroskoin yliopisto ja kansallisuuspolitiikan ministeriön alaisuudessa toimivat termikomissiot. Vienankarjalan osalta työtä johti **Pekka Zaikov** ja livvinkarjalan osalta **Ljudmila Markianova**.

Aikansa naapurimaassamme oli kiistoja eri murteiden puhujien välillä mutta nyt eletään sovun aikaa. Kukin puhuu omaa murrettaan ja hyvin tullaan keskenään ymmärretyiksi. Niinhän usein tapahtui Raja-Karjalassakin: avioon mentiin yli murrerajojen, perheessä saatettiin puhua niin livvinkarjalaa kuin etelämurteita.

Suomessa livvinkarjalaa on normittanut karjalasta väitellyt **Raija Pyöli**, joka on laatinut livvinkarjalan kieliopin ja karjala-suomi-sanakirjan sekä yhteistyössä Markianovan kanssa suomi-karjala-sanakirjan. Muu livvinkarjalan kehittäminen on ollut pääosin julkaisutoimintaa, joka on normittamisen kannalta tärkeä vaihe. Siinä kirjakieli vasta otetaan haltuun ja se muuttuu eläväksi.

Vienankarjalan kirjakielistämisen osalta, julkaisutoiminnan ohella, tärkeä askel on ollut Pekka Zaikovin laatiman, yliopistotasoiseenkin käyttöön soveltuvan kieliopin julkaiseminen.

Varsinaiskarjalan etelämurteiden normittamisen lähtökohdaksi Suomessa on valittu maantieteellisesti rajatulla alueella Raja-Karjalassa puhuttu Suojärven murre. Työtä on leimannut näyttävä irtaantuminen kielitieteellisesti jaetuista näkemyksistä ja pyrkimys tehdä Suojärven eteläkarjalaisesta murteesta ominakeinen, muista karjalan kirjakielistä eroavan aakkoston avulla

aina nimeä myöten omaleimainen ja siksi itsenäinen kieli.

Linjaus on pitänyt sisällään livvinkarjalan julistamisen kieleksi, joka ei olisi karjalaa, ottamatta huomioon tiedeyhteisön vakiintunutta, kielitieteellisesti perusteltua kantaa, sen enempää kuin livvinkarjalaisten omaa tai muiden karjalan puhujien ymmärrystä siitä, mikä on karjalan kieli ja mitkä ovat sen murteet. Tässä on menty niin pitkälle, että jopa esitetään tälle näkemykselle saadun ”kansainvälisen vahvistuksen”, kun maailmanlaajuisista kieltenluokittelua ylläpitävä SIL-organisaatio ei korjannut virheellistä jaottelua, ymmärrettyään väärin sille toimitetun korjaushakemuksen.

Tuon hakemuksen tavoitteena oli oikaista 1990-luvulla SIL-kooditukseen kirjattu kielitieteellisesti erheellinen näkemys ja tehdä mahdolliseksi hankkia jokaiselle kirjakielitetylle karjalan murteelle, eteläkarjala mukaan luettuna, oma virallinen alakoodinsa heti, kun SIL ottaa käyttöön siellä parhaillaan valmisteilla olevan murrekoodituksen.

Sosiaalisessa mediassa levitellään perättömiä tietoja. ”Ven’an liygi” on julistettu Petroskoin yliopistossa kehitetyksi, lähinnä akateemiseksi keekoiluksi, kieleksi, jota ei ymmärrä kukaan muiden murteiden puhuja.

Myös sellaista on väitetty, että kielitieteilijät olisivat muodostaneet salaliiton, jonka tavoitteena on luoda yhteinen karjalan kieli livvinkarjalan pohjalta ja tappaa kaikki muut murteet.

Yhteistyön rakentaminen tällaiselle pienen piirin lietsomien ja täysin keksittyjen vastakkainasettelujen pohjalle on aika hankalaa.

Karjalan Kielen Seura, 25 vuotta toiminut karjalan kieleen keskeittynyt yhdistys, on saanut kuluneen vuoden aikana ikävää julkisuutta. Syynä tähän on ollut opetus- ja kulttuuriministeriön käynnistämä valtionavustustarkastus, jossa lähtökohteisesti selvitetään, onko avustusta (jota KKS on saanut vuosina 2017–2019) käytetty päätöksessä esitetyllä tavalla.

Sosiaalisessa mediassa ovat jotkut jo julmasti ilakoineet väärinkäytösten paljastumisilla ja olleet tietävinään paljon sellaista täysin ulkopuolisten toiminnasta, missä ei ole totuuden häivää. Puhekulttuurissa on siirrytty asiallisesta yhä epäasialliseen.

Surullista retoriikkaa oikeusvaltiossa, jonka periaatteisiin kuuluu tutkia ennen tuomitsemista ja jossa perättömän tiedon levittäminen toisista ihmisistä on lain mukaankin rangaistava teko.

Karjalan Kielen Seuran ansio on vuonna 2009 voimaan saatettu asetusmuutos, jonka myötä myös karjalan kieli määriteltiin vähemmistökieleksi Euroopan neuvoston kieliperuskirjassa. Tosin karjalaa koskevan lainsäädännön puute ei käytännössä velvoita valtiota juuri mihinkään.

KKS vaikutti myös siihen, että Joensuun yliopistoon perustettiin karjalan kielen professuuri vuonna 2009. Yle aloitti vuonna 2015 karjalankieliset uutiset.

Muita KKS:n ansioita ovat karjalankieliset julkaisut sekä karjalan kielen elvytysohjelman käynnistäminen vuonna 2017 opetus- ja kulttuuriministeriön kautta kanavoidun valtionavustuksen turvin.

Elvytysohjelmassa keskityttiin moniin tunnettuihin uhanalaisen kielen revitalisaation keinoihin. Lähtökohtana oli kielen siirtämisen aloittaminen jo pienille lapsille, eri menetelmiä hyödyntäen.

Nämä ovat hyviä ja merkityksellisiä asioita. Ongelmaksi on kuitenkin noussut se, että KKS ei ole ollut halukas yhteistyöhön ja on mustasukkaisesti varjellut karjalan kielen elvyttämistä; suorastaan monopolisoinut sen. Myös julkaisutuotannon painottuminen liivinkarjalan murteen vaalimiseen on aiheuttanut mielipahaa.

Tärkeää karjalan kielen tulevaisuuden kannalta on, että hallitusohjelmaan on sisällytetty sellaisen kielipoliittisen ohjelman laatiminen, jossa karjala otetaan huomioon muiden kotoperäisten kielten tavoin.

Sähköisen tiedonvälityksen ja erityisesti sosiaalisen median tarjoamat mahdollisuudet ovat lisänneet karjalan kielen käyttöä ja kehittämistä yhteistyössä.

Ilahduttavaa on myös nuorten karjalaisaktivistien mukaantulo karjalaisuuden kentälle. Hiljattain perustettu Karjalaiset Nuoret Suomessa -yhdistys on nähtävä raikkaana tulokkaana, kehittämistä innostuneena resurssina, jota kiinnostaa karjalaisuus, karjalan kieli ja karjalainen kulttuuri.

Seuran intressissä on päästä tekemään elvytystyötä osana laajempaa kokonaisuutta: edistää karjalan kielen lainsäädännöllistä asemaa ja systemaattista elvytystyötä, uudistaa pruazniekkaperinnettä ja järjestää erilaisia tapahtumia, joissa karjalaiset nuoret voisivat tavata toisiaan, puhua karjalaa ja oppia enemmän karjalaisesta kulttuurista.

Pyrkimyksenä on saattaa kaikenikäiset ja kaikenlaiset karjalaiset yhteen. Näin nuoremmat sukupolvet voisivat oppia perinteitä vanhemmilta ja kielelle tulisi enemmän luontevia käyttöyhteyksiä.

Ongelmina nuoret näkevät niin yhteisöllisyyden kuin myös taloudellisten resurssien puutteen.

Mitä sitten pitäisi tehdä? Tähän saakka kaikki yritykset luoda mitään pitkäkestoista, järjestelmällistä yhteistyötä eri karjalaisahojen välillä ovat epäonnistuneet, aika paljon juuri rahoituskiihosten ja niihin liittyvien valta-asetelmien vuoksi. Sirpaloitunut kehittäminen ei kanna mihinkään. Kaiken nyt tiedossa olevan valossa on selvää, ettei kielen kehittäminen voi tapahtua kansalaisjärjestöjen ohjauksessa.

Nyt tarvitaan kokonaissuunnitelma, jossa vastuu kielen kehittämisestä siirtyy karjalaisseurojen kiistakentältä asiantunteviin, akateemisiin käsiin. Elvytystyön ohjauksellisen vastuun instituionalisoiminen jonkun yliopiston tehtäväksi edellyttää todennä-

Yksi kieli

Kielitieteilijöiden jakama näkemys on, että karjala on yksi kieli, jolla on murteita ja alamurteita. Murteita ovat liivinkarjala ja varsinaiskarjala, joka jakautuu vienankarjalaan ja etelämurteisiin, joihin luetaan myös tverinkarjala. Nämä päämurteistot muodostuvat lukemattomista pitäjä- ja kylämurteista

Tämän käsityksen on viimeksi vuonna 2019 vahvistanut Lea Siilinin johtama Karjala kieliopeissa -hanke, jossa vertailtiin yksityiskohtaisesti ja systemaattisesti kaikkia olemassa olevia karjalan kieliopeja. Niiden valossa myös lyydi on yksiselitteisesti karjalan kielen murre. Normitettuna murteet ovat kirjakieliä mutta statukseltaan edelleen murteita.

Tämä käsitys on karjalan kielen yhteisen kehittämisen lähtökohta.

köisesti säädösmuutoksia ja mittavaakin resursointia.

Kun yksi riidan aihe eli julkinen rahoitus viedään uusiin raameihin, voidaan ajatella, että yhteistyön tekeminen on helpompaa ja luontevampaa. Institutionalisoinnilla saataisiin maahan karjalan kehittämisestä vastaava auktoriteetti, joka vastaisi kaiken muun ohella venäläisen termikomission mallin mukaisesti sanastotyöskentelystä.

Karjalaisyhteisöä tarvitaan elvytyksen ja kielen kehittämisen toteutuksessa. Tuloksellinen toiminta edellyttää nyt niin maantieteellisesti kuin henkisesti hajallaan olevien karjalaisten halua yhteistyöhön, niin yksilötasolla, ylisukupolisesti kuin järjestöjen kesken. Jotta tähän päästään, myös puhekulttuurin on muututtava: asioista pitää voida keskustella asiallisesti ja siivoa kielenkäyttöä viljellen. Perättömien väitteiden esittämisen ja huhujen levittämisen täytyy loppua somessa ja sen ulkopuolella.

Mikä sitten on Karjalan Sivistysseuran näkemys ja rooli karjalan kielen edistämisessä? Yksiselitteisesti, olemme jo vuosikymmeniä esittäneet, että seuran tehtävänä on edistää kaikkia murteita. Tämä on näkynyt toiminnassamme: olemme tukeneet ja tuemme myös jatkossa kaikilla murteilla julkaistavaa kirjallisuutta ja muuta materiaalia sekä erilaisia hankkeita, niin Suomessa kuin Venäjällä.

Sivistysseura on vuosia ollut yhteistyön kannalla. Siinä olemme edellyttäneet, että se tapahtuu sivistyneesti sekä yhteisesti hyväksytyjen kielitieteellisten näkemysten pohjalta. Yhteistyötä ei tehdä eikä karjalan kieltä kehitetä siten, että kullakin olisi omat säännöt, kuten lasten korttipelissä.

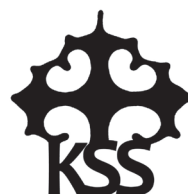
Myös karjalan kehittämistä koskevassa keskustelussa näkyvä katkeruus on jätettävä taakse. Kieltä ei kehitetä valittamalla, vaikka ”meiltä vietiin kieli, en saanut puhua äidinkieltäni, Venäjällä karjalaisille normitettiin kirjakielet, meidän puolesta ei kukaan tee mitään, ei meidän kylällä noin puhuttu, meidän murteella ei julkaista mitään, muut vievät valtion rahat”.

Karjalan kielen tarkoitukselliseen hylkäämiseen ja syrjintään Suomessa johtaneet syyt ovat menneisyydessämme, Karjalasta paenneiden peloissa joutua palautetuiksi, sodanjälkeisissä ajoissa, jolloin naapurimaa koettiin uhaksi ja ympäröivän yhteiskunnan ymmärrys karjalaisuudesta oli olematon.

Nyt karjalan kielen kehittämisestä on tehtävä yhteinen, iloinen asia.

Eeva-Kaisa Linna keskustelee tällä palstalla karjalaisuuteen liittyvistä asioista. Tällä kertaa hän on käynyt taustakeskusteluja muiden muassa Karjalaiset Nuoret Suomessa -yhdistyksen puheenjohtajan Tuomo Kondien kanssa.

KARJALAINEN HEIMOTAPAAMINEN 2020 HELSINGISSÄ

Karjalan Sivistysseura

TERVETULOA HISTORIASEMINAARIIN
JA HEIMOTAPAAMISEEN HELSINKIIN
LAUANTAINA 10.10.2020

Heimotapaamisen tilaisuudet järjestetään Helsingissä
10.10.2020 Hotelli Arthurissa, Vuorikatu 19
Päivän teemana on *On monta eri Karjalaa*

OHJELMA

11.30–13.00

Mahdollisuus ruokailuun ja heimolaisten tapaamiseen
hotelli Arthurin ravintolassa (omakustanteinen)

13.30–16.45

Historiaseminaari, jossa käsitellään Suomen ja Karjalan
välistä vuorovaikutusta, puheenjohtajana erikoislähettiläs
Heikki Talvitie (tila ilmoitetaan myöhemmin)

13.30–14.15 Kiistelty sukulaisuus. Suomi ja Karjala
1900-luvulla, professori emeritus
Timo Vihavainen

14.15–14.45 Vienalaiset ja vienalaiset Suomessa
nykyisin: tutkimusprojektin esittely,
professori Anneli Sarhimaa,
Mainzin yliopisto
(esitelmä välitetään netin kautta)

14.45–15.15 Kahvitauko

15.15–15.45 Heimosodista Tarton rauhaan
ja Työkansan kommuuniin,
historioitsija, KSS:n varapuheenjohtaja
Pekka Vaara

15.45–16.15 Kotirannoilta tehtaisiin: Itä-Karjalan
pakolaisten muistot Suomessa ja Ruotsissa,
dosentti Seija Jalagin, Oulun yliopisto

16.15–16.45 Kysymyksiä ja keskustelua

17.30 Karjalan Sivistysseuran 114. vuosikokous,
Juhlasali

19.30 Karjalainen tee- ja tarinailta, Juhlasali
– tee-/kahvitarjoilu
– kirjajulkaisuja
– aivokyly
– karjalaista musiikkia esittää
Loimolan Voima

VUOSIKOKOUSKUTSU

Karjalan Sivistysseuran ry:n 114. vuosikokous pidetään
lauantaina 10.10.2020 klo 17.30 Heimotapahtuman
yhteydessä Hotelli Arthurin Juhlasalissa, osoitteessa
Vuorikatu 19

Kokouksessa käsitellään sääntöjen määräämät asiat.
Tervetuloa!

KARJALAN SIVYSTYSSEURA RY
Hallitus

Vuosikokoukseen ilmoittautuneille osallistujille
jaetaan maksutta tuore julkaisu *Sielunpaloa ja toimintaa.*
Karjalan Heimo – 100 vuosikertaa. Kirjaan on valikoitu
noin 250 sivun verran *Karjalan Heimossa* ja sen
edeltäjissä ilmestyneitä mielenkiintoisia artikkeleita
ja kuvia vuodesta 1906 alkaen.

ILMOITTAUTUMISOHJEET JA LISÄTIETOJA

Tarjoilujen, kokouksessa jaettavan kirjan ja koronariskin
edellyttämien järjestelyjen vuoksi tarvitaan sitovat
ennakkoilmoittautumiset kaikkiin tilaisuuksiin.

Ilmoitathan samalla erityisruokavaliosi.

Ilmoittautumiset 24.9.2020 mennessä sähköisesti
osoitteessa www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista
tai Karjalan Sivistysseuran toimistoon puh. 050 5055 531
(ma–pe klo 10–15) tai sähköpostitse [toimisto@karjalan-](mailto:toimisto@karjalan-sivistysseura.fi)
[sivistysseura.fi](mailto:toimisto@karjalan-sivistysseura.fi).

HUOM: TILAISUUKSISSA TOIVOTAAN KASVOMASKIN KÄYTTÖÄ

Ohjelmaan voi tulla muutoksia. Tietoa Heimo-
tapaamisesta päivitetään Karjalan Sivistysseuran
nettisivuille www.karjalansivistysseura.fi -> Ajankohtaista
sekä uutiskanavalle osoitteessa [uutiscuppu.karjalan-](http://uutiscuppu.karjalan-sivistysseura.fi/)
[sivistysseura.fi/](http://uutiscuppu.karjalan-sivistysseura.fi/) ja Facebookiin

MAJOITUS

Tietoa majoitusvaihtoehdoista voi tiedustella esimerkiksi
hotelli Arthurista puh. (09) 173 441 tai sähköpostitse
reception@hotelarthur.fi.

**OTAMME HUOMIOON KORONATILANTEEN JA SEN MAHDOLLISESTI AIHEUTTAMAT MUUTOKSET
TAPAHTUMIIN. SEURATKAA TIEDOTUSTAMME NETISSÄ JA FACEBOOKISSA.**